

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ
BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POSTAVENÍ A PRAVOMOCI PREZIDENTA REPUBLIKY VE STÁTOVĚDNÍM A HISTORICKÉM KONTEXTU

Autor práce: Mykola Zygmunt, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Jan Svoboda

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z.ú.

Žižkova 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Mykola Zygmont

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: „Postavení a odpovědnost prezidenta republiky v ústavním systému

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: „The position and responsibility of the President in the constitutional system of the Czech Republic”

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): JUDr. Jan Svoboda

Datum zadání bakalářské práce: říjen 2019

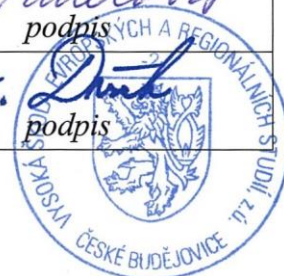
CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE: CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

Cílem bakalářské práce je analýza postavení prezidenta republiky se zaměřením na jeho odpovědnost i na vnímání tohoto postavení občany České republiky. Analýza právní úpravy odpovědnosti prezidenta republiky bude v práci též komparována se slovenskou právní úpravou a následně bude provedeno dotazníkové šetření ke zjištění názoru občanů ohledně impeachmentu. Výsledkem analýzy, komparativní metody a dotazníkového šetření by měly být úvahy de lege ferenda o odpovědnosti prezidenta republiky.

Student: Mykola Zygmont	25.10.19 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Jan Svoboda	lot 19 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	11.11.19 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	26.11.19 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	2.12.2019 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....
podpis autora práce

Děkuji svému vedoucímu práce panu JUDr. Janu Svobodovi za cenné rady,
podněty a připomínky při zpracování bakalářské práce.

ABSTRAKT

ZYGMUNT, M. *Postavení a pravomoci prezidenta republiky ve státovédním a historickém kontextu: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 72 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jan Svoboda

Klíčová slova: prezident, pravomoci, ústava ČR, slib prezidenta, volba prezidenta

Práce se zabývá postavením prezidenta republiky v ústavním systému České republiky ve státovédním a historickém kontextu. Autor práce se zaměřuje na dílčí aspekty funkce prezidenta republiky, jako jsou pravomoci prezidenta republiky, jeho slib, volba a odpovědnost.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž první část je věnována analýze teoretických poznatků o postavení prezidenta republiky a praktická část se věnuje analýze výsledkům dotazníkového šetření ohledně přímé volby prezidenta republiky, ve které jsou aplikovány dílčí závěry z teoretické části.

Práce si klade za cíl podat stručný a úplný obraz o postavení prezidenta republiky a upozornit na dílčí nedostatky právní úpravy a nabídnou jejich řešení de constitutione či de lege ferenda.

ABSTRACT

ZYGMUNT, M. *The position and powers of the President of the Republic in the theoretical and historical context: Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2020. 72 p. Supervisor: JUDr. Jan Svoboda

Key words: president, remit, Constitution of the Czech Republic, the promise of the president, Presidential election

The thesis deals with the position of the President of the Republic in the constitutional system of the Czech Republic in the historical and the theory of state context. The author of the thesis focuses on particular aspects of the function of the President of the Republic, such as the powers of the President of the Republic, his promise, election and responsibility.

The thesis is divided into theoretical part and practical part. The first part is devoted to the analysis of theoretical knowledges about the position of the President of the Republic and the practical part is devoted to the analysis of the results of a questionnaire survey concerning direct election of the President.

The aim of this work is to give a comprehensive picture of the position of the President of the Republic and to draw attention to particular shortcomings of the legislation and offer their solution de constitutione ferenda or de lege ferenda.

Obsah	
Úvod	8
1. Postavení a pravomoci prezidenta republiky ve státovédním a historickém kontextu	10
2. Postavení a pravomoci prezidenta republiky dle Ústavy	16
2.1. Prezident jako hlava státu nebo orgán exekutivy	18
2.2. Pravomoci prezidenta	20
2.2.1. K pravomocem podle čl. 62 Ústavy	22
2.2.2. K pravomocem podle čl. 63 Ústavy	27
2.3. Slib prezidenta republiky	34
2.4. Odpovědnost prezidenta republiky	37
2.4.1. Abdikace prezidenta republiky	40
2.5. Přímá volba prezidenta republiky	42
3. Výzkum týkající se přímé volby prezidenta republiky	46
3.1. Úvodem	46
3.2. Výsledky výzkumu	48
3.3. Analýza výsledků výzkumu	49
Závěr	52
Resume	57
Seznam literatury a zdrojů	58
Příloha č. 1 - Grafické znázornění výsledků dotazníkového šetření	62
Obrázek č. 1 – Struktura odpovědí na otázku č. 1	62
Obrázek č. 2 - Struktura odpovědí na otázku č. 2	63
Obrázek č. 3 -	64
Obrázek č. 4 - Struktura odpovědí na otázku č. 4	65
Obrázek č. 5 - Struktura odpovědí na otázku č. 5	65
Obrázek č. 6- Struktura odpovědí na otázku č. 6	66
Obrázek č. 7- Struktura odpovědí na otázku č. 7	67
Obrázek č. 8- Struktura odpovědí na otázku č. 8	68
Obrázek č. 9 - Struktura odpovědí na otázku č. 9	69
Obrázek č. 10 - Struktura odpovědí na otázku č. 10	70
Příloha č. 2 – Tabulky	71
Tabulka č. 1 – Seznam otázek a odpovědí v dotazníkovém šetření	71

Úvod

Prezident republiky je velmi důležitou a tradiční součástí ústavního systému České republiky, která má oproti jiným státním orgánům zcela specifické postavení. Tradice tohoto postavení pramení již z První republiky a projevují se i do současného postavení prezidenta republiky. Toto specifické postavení vyplývá z toho, že je nadán faktickou autoritou, jejímž zakladatelem je první Československý prezident T. G. Masaryk.

Prezident republiky, jeho pravomoci a postavení, včetně jeho volby jsou pořád aktuálním tématem, které je předmětem mnoha diskuzí a to i zejména s ohledem na proběhnuvší prezidentské volby v roce 2018. Postavení prezidenta republiky se dostává do diskuzí nejen kvůli volebním kampaním jednotlivých kandidátů na prezidenta, ale také v souvislosti se samotným výkonem jeho funkce, kdy současný prezident svou faktickou roli prezidenta republiky zastává poněkud v jiném duchu než jeho předchůdci a tato role není zcela identická s jeho de iure ústavním postavením.

Pro svou bakalářskou práci jsem si tak zvolil téma, které rezonuje mnoha odbornými i politickými diskuzemi, a které je dle mého názoru tématem velmi závažným, a to postavení a pravomoci prezidenta republiky a jeho ustavování. Motivem pro napsání této práce jsou tak výše uvedené skutečnosti a dále také to, že se jedná o téma, které mne nejvíce zaujalo v rámci mého studia ve výuce práva.

Práce si klade za cíl podat systematický a stručný obraz o úřadu prezidenta republiky a způsobu je ustavení, přičemž pro její zpracování jsem si zvolil metodu analýzy právních předpisů a soudní judikatury, metodu deskripce a dedukce a zároveň metodu dotazníkového šetření.

Práce je rozčleněna do tří základních kapitol, přičemž první bude věnována postavení prezidenta republiky v historickém kontextu se zaměřením na období první republiky, které je považováno za inspirativní zdroj současného ústavního systému.

Druhá kapitola se zaměřuje na současné postavení a pravomoci prezidenta republiky, přičemž tato se nebude zaměřovat na pouhé opisování textu jeho pravomocí podle článku 62 a 63 Ústavy, ale budou v ní vyložena jednotlivá ustanovení ve vzájemném kontextu s odkazem na příslušnou judikaturu ústavního soudu. Zaměřím se tedy na výklad jednotlivých pravomocí prezidenta republiky a tyto budu dávat do

vzájemných souvislostí nejen ústavněprávních ale i zákonných norem s tím, že upozorním na některá úskalí současné ústavněprávní úpravy a nabídnu možná řešení de constituione a de lege ferenda.

Pozornost bude také věnována například slibu prezidenta republiky a jeho ústavněprávní odpovědnosti, kdy tyto ústavní instituty odráží celou řadu charakteristik jeho celkového postavení v ústavním systému České republiky.

Třetí kapitola je zaměřena na ustavení prezidenta republiky, respektive na přímou volbu, která je z hlediska ústavního vývoje pořád „*novinkou*“ v našem ústavním systému. V rámci této kapitoly byl proveden výzkum týkající se veřejného mínění, názorů na přímou volbu. Toto dotazníkové šetření je zaměřeno na to, zda je přímá volba prezidenta chtěným ústavněprávním institutem.

Cílem této práce je tak stručná analýza postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky jeho pravomocí a dalších institutů s jeho postavením související se zaměřením i na vnímání tohoto postavení občany České republiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Postavení a pravomoci prezidenta republiky ve státním a historickém kontextu

V Ústavě ČR je prezident republiky zařazen do rámce hlavy třetí, tedy moci výkonné. Toto zařazení má své teoretické a historické základy, na které bude zaměřena pozornost v této kapitole.

V prvé řadě je zapotřebí si uvědomit, kde vznikla teorie státní moci a její členění na moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní. Především bych rád v této souvislosti upozornil na významné nejen právní filozofy, a sice na Platóna, Aristotela a Locka. Platón ve svých dílech zdůrazňoval tzv. „*svrchovanou moc zákona*“. Říkal, že „*zákon má být pánem vládnoucím a vládnoucí mají být otroky zákona*“. Aristoteles též upozorňoval, že „*vládnout musí zákony, kdežto úřad má rozhodovat o tom, čeho zákony nemohou přesně stanovit, protože je nsnadné povšechně rozlišit všechny možné případy*“. John Locke, který položil základní kameny pro dělbu moci, říkal, že tzv. „*nejvyšší moc*“ je moc zákonodárná, „*protože zákony, jež jsou dávány najednou a v krátké době, mají stálou a trvalou platnost a potřebují nepřetržitého provádění nebo dozoru, je tedy nutno, aby existovala nějaká moc, jež by si hleděla provádění zákonů daných a zůstávajících v platnosti*“. Na základě této myšlenky byl vytvořen obecný ústavní požadavek na důsledném oddělení moci zákonodárné a výkonné. Charles Montesquieu rozšířil oddělení státní moci na moc zákonodárnou a tzv. „*výkonnou moc státní*“ a moc soudní, kterou chápal jako zvláštní moc výkonnou.

Pro pochopení funkce a postavení prezidenta republiky je třeba též pochopit samotný pojem moc výkonná. Slovo „*výkonná*“ úzce souvisí s výrazy konat, vykonávat, úkon. Nejde tedy o odvození od výrazu „*výkonnost*“ ve smyslu produktivity. Pro výkonnou moc se též používá výrazu exekutiva, což vychází primárně z francouzského výrazu „*exécutif*“, či německého „*exekutive*“), či latinského „*ex-secutio*“. Immanuel Kant odlišoval mezi soudní a výkonnou mocí tak, že moc soudní definoval jako moc, která

nalézá právo, tedy zjišťuje, co je právem, a moc výkonnou chápal jako spravující určité záležitosti ve státě způsobem, který určí moc zákonodárná.¹

Pod vlivem tripartity státní moci se v jednotlivých mocích vytvořily samostatné svébytné orgány jako představitelé moci zákonodárné, výkonné a soudní. Dlouhodobým vývojem se však hranice mezi jednotlivými mocemi staly neostrými a tyto orgány někdy vykonávají i jiné funkce, než ty tradiční, typické pro určitý druh státní moci. Česká republika není v tomto směru výjimkou. Kupříkladu v moci zákonodárné lze vyzorovat takový trend, kdy Parlament přijímá zákony bez normativního obsahu. Takové právní předpisy jsou právními předpisy čistě formálně ale nikoliv materiálně, např. zákon o státním rozpočtu. Dokonce Parlament přijímá i usnesení, která nejsou vůbec právními předpisy, např. schválení státního závěrečného účtu nebo souhlas s ratifikací mezinárodní smlouvy. Zvláštností je i rozhodování v disciplinárních záležitostech poslanců a senátorů a o souhlasu s trestním stíháním. Do rámce typické legislativy též nepatří ani oprávnění Poslanecké sněmovny a Senátu podat ústavní žalobu na prezidenta republiky k Ústavnímu soudu pro velezradu nebo pro hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. I soudům jsou svěřovány některé pravomoci, které z materiálního pohledu z typické justice vybočují, např. soudní úschovy, vedení obchodního rejstříku. Naproti tomu orgánům moci výkonné jsou svěřovány některé funkce, které zasahují do moci zákonodárné a soudní, např. vydávání podzákonných právních předpisů, tedy „vyhlášek“ ministerstev a „nařízení“ vlády, nebo rozhodování ve správním trestání, tedy o vině a trestu za přestupky.

Výše uvedená vybočení z typických hranic moci zákonodárné, výkonné a soudní se však vyvinula až v období od vzniku samostatné České republiky, která, jak již z názvu vyplývá, patří mezi republikánské formy vlády, pro které je typické to, že hlavou státu je prezident republiky. Naopak oproti například monarchiím je v republice vyloučeno dynastické následnictví, tedy dědění postavení hlavy státu. Zároveň postavení a pravomocí nejsou zvyklostí, nýbrž musí být zakotveny v konkrétním právním předpisu, kterým je typicky ústava.

Republikánská forma vlády souvisí s určitou moderní státností, s existencí dělby moci (na zákonodárnou, výkonnou a soudní) a rovností občanů. Republika je v dnešní

---

¹ podrobněji například Weyr, F. Funkce státní. In: Slovník veřejného práva československého. Sv. I. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 284 a násl. ISBN 80-902752-5-7

době spojena s existencí demokracie, tedy vládou lidu, která představuje jakousi podmínku fungování republiky.

Dále se rozeznávají určité modely formy vlády v republiky, a to prezidentský a parlamentní. Rozdíl spočívá v odlišnosti konstrukce vztahů mezi jednotlivými mocemi, zejména zákonodárné a výkonné a odpovědnost moci výkonné. V těchto jednotlivých modelech zaujímá také odlišné postavení prezident.

V prezidentské formě vlády, která je reprezentována státy jako USA, Brazílie, Mexiko, státy Latinské Ameriky, Filipíny, Gruzie apod., se zřetelně odděluje zákonodárná a výkonná moc, kdy parlament (nebo jiný vrcholný orgán zákonodárné moci) vydává zákony, prezident řídí stát politicky a spravuje jej spolu s ministry, kteří jsou mu podřízeni. Prezident je tak zároveň předsedou vlády a ministři tvoří jeho kabinet, který lze charakterizovat jako jeho poradní orgán. Typické pro tento model je přímá volba prezidenta, čímž je potvrzena jeho samostatnost. Ministry pak jmenuje přímo prezident na základě svého vlastního výběru a je pro ně typické, že nepotřebují důvěru parlamentu. Zemi spravuje ta strana, která zvítězila v prezidentských volbách. Prezident též mívá právo sistačního, neboli odkládacího veta, pokud v parlamentu získá většinu jiná politická strana. Charakteristickým rysem je princip dělby moci založen na brzdách a vyvážení, např. suspensivní veto prezidenta vůči zákonům parlamentu, kdy obě komory jej mohou určitou kvalifikovanou většinou hlasů „přebít“, nebo oprávnění senátu odmítat prezidentovi jmenování nejvyšších funkcionářů. Dále je typické, že soudní moc kontroluje ústavnost aktů parlamentu i prezidenta, že moc zákonodárná i výkonná získávají svůj mandát přímo od lidu a představitelé výkonné moci nenesou odpovědnost za realizaci státní politiky, což prakticky znamená, že funkcionáři výkonné moci nepotřebují důvěru parlamentu, který je nemůže odvolat. Prezidentské systémy se taktéž staly možností k usurpaci veškeré státní moci a totalitární prezidentský systém patří k určité verzi nedemokratických ústavních systémů, jako jsou např. některé země Afriky. Kombinací této autokracie je vláda prezidentské vojenské junty, což dříve byla typicky Chile.

V parlamentní formě vlády je jejím určujícím znakem způsob sestavování vlády a její odpovědnost. Vláda je zásadně jmenována prezidentem republiky, přičemž prezident musí jmenovat takové osoby mající důvěru zákonodárné moci, parlamentu. Zde hrají často důležitou roli ústavní zvyklosti, kdy je velmi častou ústavní zvyklostí, že

prezident jmenuje jako předsedu vlády lídra většinové, vítězné politické strany. Tudíž v parlamentní republice by měla vládnout strana parlamentní většiny. Vláda je pak odpovědná parlamentu, resp. dolní komoře parlamentu. Odpovědnost vůči oběma komorám je výjimečný atypický model objevující se například v Itálii. Co se týče postavení prezidenta republiky, ten je zpravidla odpovědný horní komoře parlamentu a do své funkce je volen společně oběma komorami.²

Česká republika patří již tradičně mezi druhý model, tedy republiku parlamentního typu. Ovšem současný systém obsahuje prvky pro tento model netypické (viz další kapitoly).

Dříve než začnu pojednávat o jednotlivých aspektech současného prezidentského úřadu, pokusím se jej nejdříve vsadit do určitých historickoprávních souvislostí, což bude předmětem této kapitoly. Pozornost bude přitom věnována Prozatímní ústavě z roku 1918 a Ústavě z roku 1920.

Prozatímní ústava

Koncepce dle úplně původního znění Ústavního provizoria před dvěma novelami spočívala v ústavním systému založeném výlučně na formě vlády parlamentního typu,³ kdy vláda byla odpovědná především Národnímu shromáždění.⁴ Vládu a její členy volilo Národní shromáždění a prezident neměl v tomto ohledu žádnou možnost do jmenování vlády zasahovat. Postavení prezidenta republiky bylo koncipováno jako velmi slabé⁵, což je logické vzhledem k tehdejší nedávné minulosti vlády absolutistických monarchů.

Tehdejší koncepce tak vycházela z ústavního systému založeném na parlamentní formě vlády.

Co se týče významu této Prozatímní ústavy, není tato až natolik významná z hlediska idejí a principů v ní obsažených pro současnost. Proto se o ní zmíním jen povrchově.

---

² KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 189-192.

³ GRONSKÝ, Jan. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. 1914-1945*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 53.

⁴ § 16 ústavního provizoria

⁵ Až snad s výjimkou omezeného práva veta podle § 11 Prozatímní ústavy

Prozatímní ústava prošla novelou nazvanou druhé ústavní provizorium. Jednalo se o zákony č. 138/1919 Sb. z. a n., a č. 271/1919 Sb. z. a n.⁶ Motivem pro toto provizorium bylo odstranění velmi malého počtu slovenských poslanců⁷ a přání T. G. Masaryka, který chtěl mít větší vliv, zejména na sestavování vlády⁸, ale také celkově silnější pravomoci.⁹ Druhým ústavním provizoriem tak došlo k celkovému posílení postavení prezidenta republiky.^{10 11} Prezident byl pak následně chápán jako jakýsi třetí ústavní orgán k vládě a Národnímu shromáždění.¹² Dle tehdejší vědy ústavního práva bylo postavení prezidenta republiky podle Prozatímní ústavy bráno jako nevhodně koncipované.¹³

Ústava 1920

Ústava z roku 1920 je dle ústavních právníků chápána jako vrchol československé ústavnosti.¹⁴ Tato ústava byla vyhlášena jako ústavní zákon č. 121/1920 Sb., ze dne 29. února 1920 a nazývala se také jako Ústavní listina.

Jako vrchol československé ústavnosti je tato ústava považována, jelikož ovlivnila i další ústavní vývoj v Československu a také je ideovým zdrojem současné Ústavy České republiky.¹⁵

Prezident byl upraven v hlavě třetí nazvané moc vládní a výkonná v rozmezí ustanovení § 55 – 93. Tato ustanovení jsou rozdělena do tří částí – prezident republiky, vláda a ministerstva. Dle těchto ustanovení byl prezident republiky chápán jako součást moci vládní a výkonné.¹⁶ Zajímavé je toto řazení i vzhledem k tomu, že od Prozatímní

---

⁶ Ze dne 23.května 1919.

⁷ GRONSKÝ, Jan. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. 1914-1945.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 53.

⁸ KOUDELKA, Zdeněk. Prezident a jmenování vlády. In: *Blog Zdeňka Koudelky* (online). 5.12.2013 (cit. 24.2.2020). Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/zdenekkoudelka.php?itemid=21780>.

⁹ PAVLÍČEK, Václav. Ústavní listina a československá státní idea. In: *Československá ústava 1920.* Devadesát let poté. Marek Loužek (ed.), Příbram: CEP, 2010, s. 39.

¹⁰ BÁRTA, Jan. Pravomoci prezidenta v československé ústavě. In: *Československá ústava 1920.* Devadesát let poté. Marek Loužek (ed.), Příbram: CEP, 2010, s. 89.

¹¹ Prezident republiky začal např. pověřovat velvyslance, požíval silnějšího práva veta či byl nadán určitou kvazilegislativní pravomocí ve formě tzv. opatření podle § 10 b) Prozatímní ústavy ve znění podle novely ze dne 23.května 1919.

¹² WEYR, František. *Československé právo ústavní.* Praha: Melantrich a.s., 1937, s. 189.

¹³ Tamtéž, s. 205

¹⁴ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl.* Praha: Linde a.s., 2008, str. 53.

¹⁵ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky.* 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, s. 72.

¹⁶ WEYR, František. *Československé právo ústavní.* Brno: Melantrich a.s., 1937, s. 189.

ústavy zůstaly jeho pravomoci prakticky nezměněny a Prozatímní ústava neřadila prezidenta republiky do moci výkonné a vládní, ale označovala jej jako hlavu státu. Nicméně tehdejší právní nauka chápala toto označení jako „*symbolické*“ bez právních důsledků.¹⁷

Ústava 1920 označovala prezidenta také jako hlavu státu, ale toto označení na jiných místech nepoužívá ustáleně.¹⁸

Prezidentovo pravomoci byly upravené především v ustanovení § 64 Ústavy 1920 a patřilo mezi ně zejména zastupování státu navenek, přijímání a pověřování velvyslanců, vyhlášení válečného stavu, vypovězení války, prohlášení zasedání sněmoven za ukončené, právo veta k zákonům, jmenování profesorů, soudců, státních úředníků, udělování darů, penzí, velitelství ozbrojených sil, jmenování a odvolávání členů vlády, udělování milostí. Uvedený výčet nebyl taxativní.¹⁹

---

¹⁷ WEYR, František. *Soustava Československého práva státního*. Praha: Fr. Borový, 1924, s. 231.

¹⁸ Srov. ust. § 2 Ústavy 1920: „*Stát československý jest demokratická republika, jejíž hlavou je 84 volený president.*“

¹⁹ Tamtéž ust. § 64, § 72 a § 83

2. Postavení a pravomoci prezidenta republiky dle Ústavy

V návaznosti na předchozí kapitolu bude tato věnována především postavení a pravomocem současného prezidenta republiky jako ústavního orgánu. Pro ucelený obraz o postavení prezidenta republiky bude pozornost také věnována slibu, odpovědnosti a ustavení prezidenta republiky.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) je založena na tradiční koncepci státovédní tripartice moci, tedy štěpení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, které jsou předmětem jednotlivých hlav Ústavy. Česká Ústava pak do samostatných hlav vyčleňuje některé zvláštní ústavní orgány jako Česká národní banka a Nejvyšší kontrolní úřad. Prezident republiky však není řazen do samostatné hlavy, ale do hlavy třetí – Moc výkonná, což je obdobné jako ve slovenské Ústavě. Takováto systematika zařazení prezidenta republiky odpovídá také struktuře Ústavy 1920, tudíž lze zde vyzorovat určitou ideovou návaznost současné Ústavy na Ústavu 1920. Tato návaznost se projevuje i v tom, že prezident v souladu se zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí²⁰ může činit pouze to, co mu Ústava výslovně dovoluje, resp. svěří. Naopak vláda činí zbytek pravomocí, které patří moci výkonné, samozřejmě za předpokladu existence takové pravomoci. Je zde tedy určitý dualismus výkonné moci, který spočívá v rozdělení pravomocí mezi prezidenta republiky a vládu. Tato dualistická koncepce ideově vychází právě z Ústavy 1920.²¹

Převzetí této dualistické koncepce nebylo však úplně šťastné, neboť v systematické pravomocí prezidenta není jednoznačné jeho exekutivní postavení. Podíváme-li se totiž do čl. 54 Ústavy, zjistíme, že prezident republiky je hlavou státu, ale zároveň zjistíme, že tento článek je systematicky řazen do hlavy III moci výkonné, jejímž vrcholným představitelem je vláda. Jedná se o systematickou nejasnost, kdy prezident a vláda jsou společně řazeni do moci výkonné. Tento názor zastává i Z. Koudelka, který k tomu uvádí, že takové řazení vede k interpretačním neshodám a v praxi může způsobovat obtíže v rámci vzájemných vztahů prezidenta republiky a předsedy vlády, pokud jsou tyto napjaté.²² K tomu bych chtěl podotknout, že problematika tohoto vztahu může být

---

²⁰ Čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR

²¹ Srov. § 64 Ústavy 1920

²² KOUDELKA, Zdeněk. Změny postavení prezidenta na Slovensku a v Čechách, na Moravě a Slezsku. In: DANČÁK, Břetislav.; ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Aktuálnost změn Ústavy ČR*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 1999, s. 229 a násl.

umocněna jakoukoliv změnou pravomocí prezidenta či vlády v Ústavě. Shodný názor na toto uvádí i K. Klíma, který říká, že „každá změna Ústavy, byť ta sebemenší, má reálný potenciál změnit celkové fungování ústavního systému“.²³

„Opačný“ názor zastává například V. Jirásková, která uvádí, že v parlamentních republikách jako je Česká republika, je zcela běžné, že prezident bývá řazen do výkonné moci. Nicméně to nic nemění na tom, že v některých parlamentních republikách plní prezident úlohu spíše neutrálního ústavního orgánu.²⁴

Dle mého názoru by měl prezident republiky spíše řešitelem a moderátorem ústavních konfliktů dle koncepce P. Höllandera.²⁵ Takové postavení v České republice prezident má, ale vzhledem k jeho zařazení do výkonné moci, není toto postavení jediné.

V zásadě lze říci, že prezident republiky zastává dvojí postavení. Za prvé prezident republiky jako hlava státu. Za druhé prezident republiky jako orgán moci výkonné. V následujících kapitolách bude pozornost věnována právě těmto dvěma odlišným, ale navzájem propojeným postavením.

---

²³ KLÍMA, Karel. *Změny Ústavy*. příspěvek na konferenci *Evropské hodnoty a ústavní garance právního státu a demokracie; východiska a perspektivy*. Plzeň, 2017

²⁴ JIRÁSKOVÁ, Věra. Hlava státu. In: PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. 1. díl. *Obecná státověda*. Praha: Leges, 2014, s. 275 a násl.

²⁵ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 382 - 383.

2.1. Prezident jako hlava státu nebo orgán exekutivy

Významní čeští ústavní právníci jako např. V. Pavlíček řadí Českou republiku do ústavních systémů s parlamentní formou vlády. Proto je pro vymezení prezidenta stěžejní ustanovení čl. 54 odst. 1 Ústavy, který stanoví, že prezident republiky je hlavou státu, což v rámci ústavního systému parlamentní formy vlády znamená, že prezident je jakýmsi stabilizačním prvkem tohoto systému, který by měl ostatní ústavní orgány vzájemně integrovat, stabilizovat a být moderátorem jejich případných neshod.²⁶ Zařazení prezidenta republiky do moci výkonné v naší Ústavě není popřením toho, že náš ústavní systém patří mezi parlamentní republiky, ale je výsledkem ústavně historické tradice, kdy naše Ústava je inspirována myšlenkami a principy, na kterých byla vybudována Ústava 1920, a která taktéž řadila prezidenta do moci výkonné a vládní (viz kapitola 1).²⁷

Nutno zmínit i jiný názor, který zastává např. Z. Koudelka, který uvádí, že prezident republiky není garanční a stabilizační prvek ústavního systému, ale zastává v něm politickou a ústavně aktivní roli, neboť naše Ústava nezná nic takového jako politická neutralita prezidenta republiky a tudíž prezident nemá žádná omezení pro to být politicky velmi aktivní. K tomu přidává ještě jeden argument, že Ústava je postavena na tzv. tripartitě moci, tedy na rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, přičemž uvnitř těchto mocí dochází k určitému dělení, dualismu, kdy jednotlivé moci jsou představovány více orgány. V legislativě je to Poslanecká sněmovna a Senát. Justice je rozdělena na obecné soudy a Ústavní soud ČR a moc výkonná je rozdělena mezi prezidenta republiky a vládu.²⁸

Významný plzeňský ústavní právník Karel Klíma ve svém komentáři řadí prezidenta do moci výkonné, přičemž argumentaci do větších podrobností nerozvádí.²⁹

---

²⁶ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, s. 832 - 834.

²⁷ Jako představitel této moci ji mohl i předsedat. K tomu srov. WEYR, František. *Soustava Československého práva státního*. Praha: Fr. Borový, 1924, s. 230.

²⁸ Stejný názor zastává i T. Herc in RYCHETSKÝ, Pavel.; LANGÁŠEK, Tomáš.; HERC, Tomáš.; MLSNA, Petr. *Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 531 - 532.

²⁹ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 434 - 435.

Prezidenta republiky jako hlavu státu vidí např. J. Wintr, který jej popisuje jako reprezentanta republiky, garanta ústavního systému a řešitele sporů mezi politickými představiteli.³⁰

Nejednotnost názorů na postavení prezidenta republiky neřeší ani Ústavní soud ČR svoji judikaturou, když k této otázce vydal dva vzájemně si odporující nálezy. Nálezem Pl. ÚS 14/01 ze dne 20. 6. 2001 řešil otázku jmenování guvernéra a viceguvernéra České národní banky. Spor byl mezi prezidentem republiky a předsedou vlády a tkvěl v kontrasignaci, čili nutnosti spolupodpisu. Ústavní soud k tomu uvedl, že toto rozhodnutí prezidenta republiky je projevem jeho nadstranicnosti a tudíž má být vykonáváno bez jakékoliv vazby na politický orgán jako je vláda.³¹ Nutno však uvést, že tento náleze se neseťkal s jednotným názorem ústavních soudců, kdy někteří zaujali svá nesouhlasná disentující stanoviska.³²

Ve druhém nálezu Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 se zabýval Ústavní soud odvolávání funkcionářů obecných soudů ze strany moci výkonné. Zde řadil Ústavní soud prezidenta republiky do moci výkonné. Nutno však uvést, že zde se Ústavní soud do podrobností nezabýval postavením prezidenta republiky, ale pro merit věci vycházel z toho, že je prezident součástí moci výkonné.³³

Dle mého názoru je druhý náleze oproti prvnímu nepřesvědčivý a proto zastávám spíše názor vyslovený první nálezem s respektem k disentním stanoviskům. Závěrem jsem tedy takového kompromisního názoru, že prezident republiky stojí ve dvojitě postavení. Toto dvojí postavení jednotlivé názorové proudy výše uvedených ústavních právníků nevyklučují.

---

³⁰ WINTR, Jan. Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 24 - 33.

³¹ Blíže viz náleze Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 14/01 ze dne 20.6.2001

³² Disentní stanovisko k nálezu Pl. ÚS 14/01 ze dne 20.6.2001 podali soudci Ústavního soudu ČR P. Holländer a V. Kůrka, co do odůvodnění nálezu, a soudci Ústavního soudu ČR V. Güttler, M. Holeček, I. Janů, Z. Kessler a J. Malenovský k výroku předmětného nálezu Pl. ÚS 14/01 ze dne 20.6.2001.

³³ Srov. náleze Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 „...v současné Ústavě pak v čl. 82 odst. 3, podle kterého funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena parlamentu ani s jakoukoli funkcí veřejné správy. Princip nezávislosti soudu má tedy v tomto směru, jak již uvedeno, nepodmíněnou povahu vylučující možnost ingerence výkonné moci....Předseda Nejvyššího soudu je jmenován prezidentem republiky na základě čl. 62 písm. f) Ústavy, tedy na základě jeho autonomní pravomoci nezávislé na kontrasignaci vlády. V tomto oddělení jmenování předsedy vrcholného orgánu soudní soustavy od politicky profilované vlády je nutno spatřovat prvek oddělení (a tím i nezávislosti) moci soudní. Nutno však podotknout, že v jiných systémech dochází k absolutní separaci moci soudní a výkonné, kdy žádný orgán moci výkonné předsedu nejvyššího soudu nejmenuje a moc výkonná plní především roli konzultativní, případně navrhuje kandidáty.“

2.2. Právomoci prezidenta

Od postavení prezidenta republiky se odvíjejí i jeho pravomoci, ale zároveň lze tvrdit, že pravomoci prezidenta republiky určují a vymezují jeho postavení. Pro celkové pochopení úřadu prezidenta republiky bude tato kapitola věnována jeho pravomocem v návaznosti na kapitolu předchozí, a to sice tak, že bude zdůrazněno, které pravomoci jej charakterizují jako hlavu, a které jako součást výkonné moci.

Právomoci prezidenta republiky jsou upraveny v ustanovení čl. 62 a čl. 63 Ústavy ČR, přičemž výčet uvedený v těchto ustanoveních není taxativní, což znamená, že pravomoci prezidenta mohou upravovat a také upravují i jiné právní předpisy (viz níže). Právomoci prezidenta republiky se tradičně rozdělují na samostatné (výlučné, autonomní) a kontrasignované (vykonávané v součinnosti). Tyto lze rozlišit dále do určitých kategorií. První z nich jsou pravomoci kreační, tedy takové pravomoci, při kterých dochází k ustavování konkrétních osob do funkce (úřadu). Druhou kategorií jsou pravomoci rozhodovací, tedy takové, při kterých prezident nikoho nejmenuje, ale jeho ústavněprávním aktem dochází k vyvolání specifických právních účinků, které souvisejí nebo zasahují do činnosti jiných ústavních orgánů.

U některých autorů se lze setkat také s jiným dělením. Např. na pravomoci reprezentační, garanční a moderační.³⁴ Pro účely této práce však bude postačující rozdělení uvedené v předchozím odstavci, a proto si dovoluji na toto jiné dělení pravomocí pouze odkázat.

Do první kategorie lze tak zařadit výlučné pravomoci kdy prezident, jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi, pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády, jmenuje soudce Ústavního soudu ČR (se souhlasem Senátu), jeho předsedu a místopředsedy (již bez souhlasu), jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu ČR, jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.³⁵

---

³⁴ Např. VNENK, Vladislav. *Postavení a pravomoci prezidenta České republiky v procesu sestavování vlády, odvolávání vlády a vládní demise*. Plzeň, 2017. Rigorózní. Fakulta právnická ZČU Plzeň. Vedoucí práce Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.s. 39.

³⁵ U jmenování členů Bankovní rady České národní banky je zajímavé, že Ústava výslovně nezmiňuje jmenování guvernéra a viceguvernéra. Tato nejasnost vedla v minulosti v roce 2001 k poměrně velkému

Do druhé kategorie lze zařadit výlučné pravomoci, kdy prezident svolává zasedání poslanecké sněmovny, a to po jejím zvolení ve všeobecných volbách, přičemž toto zasedání trvá až do uplynutí volebního období, resp. do jejího rozpuštění (čl. 34 a 35 Ústavy), rozpouští Poslaneckou sněmovnu, odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení, může vrátit zákon Poslanecké sněmovně s výjimkou zákona ústavního, podepisuje zákony.

Tradiční autonomní pravomoci prezidenta republiky zvýrazňují jeho postavení v systému dělby moci, mají podporovat stabilitu a do určité míry též „apolitizovatelný“ chod celého ústavního systému.

Kontrasignované pravomoci se vyznačují tím, že k jejich výkonu potřebuje prezident republiky dalšího ústavního aktéra, typicky předsedu vlády (u pravomocí vyplývajících přímo z Ústavy). Některé kontrasignované pravomoci vyplývají i z jiných právních předpisů nižší právní síly než je Ústava. Jedná se o oblasti odborné a exekutivní činnosti státu, které souvisí s jednotlivými vládními rezorty např. jmenování vysokoškolských profesorů.³⁶

Mezi kontrasignované pravomoci plynoucí přímo z Ústavy patří takové, kdy prezident zastupuje stát navenek (spočívající v možnosti uskutečňovat mezinárodní návštěvy, přijímat je v zastoupení státu a vést s nimi jednání), čímž představuje oficiální státní politiku v souladu se svým slibem³⁷, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, kdy toto sjednávání může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy³⁸, přijímá vedoucí zastupitelských misí, pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí, přičemž výběr konkrétních osob má na starost Ministerstvo zahraničí, jmenuje soudce, vyhlašuje volby, je vrchním velitelem ozbrojených sil, jmenuje a povyšuje generály, uděluje a propůjčuje státní vyznamenání, uděluje amnestii.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že vztahem autonomních a kontrasignovaných pravomocí se již v minulosti zabýval Ústavní soud ČR, resp. se zabýval a rozvedl, v jakých případech není zapotřebí spolupodpis člena vlády. V nálezu pod sp. zn. Pl. ÚS 43/93 uvádí, že spolupodpis člena vlády není vyžadován tam, kde rozhodnutí prezidenta

---

sporu o kompetenci mezi tehdejším prezidentem Havlem a tehdejším předsedou vlády Zemanem. V tomto směru si dovoluji odkázat na nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 14/01, svazek 22, nález č. 91, s. 267

³⁶ Srov. ust. § 73 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

³⁷ KLÍMA, Karel kol. *Komentář k Ústavě a k Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009 s. 484 bod 1.

³⁸ Tamtéž s. 485 an.

republiky souvisí s výkonem jeho pravomocí autonomních a dále pravomocí, které mu jsou dány obyčejným zákonem, a nejedná se o rozhodnutí prezidenta v právním smyslu.³⁹⁴⁰

Složitost kontrasignovaných pravomocí vyplývá již ze samotného smyslu a účelu kontrasignace, který nelze jednoznačně vymezit. V odborné literatuře⁴¹ se lze setkat s názory, že funkce kontrasignace je čistě ověřovací nebo spolurozhodovací. Dle mého názoru lze spatřovat v institutu kontrasignace jak funkci ověřovací tak spolurozhodovací, která je výraznější. Předseda vlády totiž není dle Ústavy povinen určitý akt prezidenta kontrasignovat, což znamená, že může kontrasignaci odmítnout a tím znemožnit výkon pravomoci, a to z nejrůznějších, především bych řekl politických důvodů.

2.2.1. K pravomocem podle čl. 62 Ústavy

Ustanovení čl. 62 Ústavy upravuje tzv. samostatné pravomoci prezidenta republiky, tedy takové, k jejichž realizaci není zapotřebí, aby byly kontrasignovány předsedou vlády nebo jím pověřeným členem vlády. Absence požadavku výslovné kontrasignace ovšem neznamena, že by všechny tyto pravomoci vykonával prezident republiky zcela samostatně bez dalšího. Například při jmenování členů vlády je vázán návrhem předsedy vlády.⁴² Jmenování ústavních soudců je podmíněno souhlasem horní komory Parlamentu.⁴³ Prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny.⁴⁴

Ustanovení čl. 62 Ústavy tedy nevymezuje jednotlivé pravomoci zcela, nýbrž je pouze velmi stručně vyjmenovává a detaily ponechává pro jiná ustanovení Ústavy.

---

³⁹ Srov. Nález Ústavního soudu se sp.zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 1.12.1993.

⁴⁰ Rozhodnutím v právním smyslu je ten akt prezidenta republiky, kterým se mění, ruší nebo zakládají práva nebo povinnosti. Srov. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1993, s. 145.

⁴¹ KYSELA, Jan. Prezident republiky v Ústavním systému ČR - perspektiva ústavněprávní. In: NOVÁK, Miroslav.; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, s. 239.

ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. In: *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012, s. 34.

⁴² čl. 68 odst. 2

⁴³ čl. 84 odst. 2

⁴⁴ čl. 97 odst. 2

Zajímavé je, že v odborné literatuře jsou pravomoci prezidenta spíše kritizovány. Například Antoš rozděluje pravomoci prezidenta spočívající ve jmenování následovně:

- 1) na návrh,
- 2) se souhlasem a
- 3) bez součinnosti.⁴⁵

Zároveň by doporučoval Ústavu novelizovat tak, že poslední skupinu pravomocí by vázal na souhlas jiného orgánu. Po zavedení přímé volby prezidenta ovšem tento názor změnil a uvádí, že je třeba „*změnit dosavadní výklad, a to ve prospěch větší autonomie prezidenta republiky při výkonu těchto pravomocí*“.⁴⁶

Kysela naproti tomu říká: „*Teoreticky si samozřejmě lze představit posílení přímo voleného prezidenta, jeho oslabení či nezměnění jeho kompetencí. Vždy je ale třeba domyslet, co která varianta znamená, resp. jaký je účel přímé volby. Nejde přece o to, že prezident bude volen přímo občany, ale proč jimi bude volen*“.⁴⁷ Zajímavý je Kyselův závěr, že důležitější než způsob volby prezidenta republiky jsou právě pravomoci, které se neváží na kontrasignaci, protože právě tyto pravomoci dělají s prezidenta významný ústavní orgán.

Pavlíček chápe nekontrasignované pravomoci jako vychýlení z parlamentní formy vlády.⁴⁸

Dle mého názoru je, zvláště u přímo voleného prezidenta, požadavek omezení pravomocí prezidenta republiky resp. jejich zavázání na kontrasignaci namístě. Ovšem u některých pravomocí by požadavek kontrasignace byl nekonceptní, např. podepisování zákonů či jmenování vlády.

Podle písm. a) čl. 62 Ústavy „*prezident republiky jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi*“.⁴⁹

---

⁴⁵ ANTOŠ, M. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. AUC Iuridica, 2011, č. 4

⁴⁶ ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. In: *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012, s. 41

⁴⁷ KYSELA, Jan. Prezident republiky v Ústavním systému ČR - perspektiva ústavněprávní. In: NOVÁK, Miroslav.; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008, s. 57

⁴⁸ PAVLÍČEK, V. Prerogativy nebo správní akty prezidenta republiky? In: Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: MU, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 129 a násl.

⁴⁹ Čl. 62 písm. a) Ústavy ČR

Zajímavé je, že Ústava nehovoří nic o tom, jak by prezident měl předsedu vlády vybrat, vyjma případu třetího pokusu jmenování vlády.⁵⁰ Je to tedy do určité míry na úvaze prezidenta, nicméně nelze rozhodně učinit závěr, že by prezident mohl vybrat kohokoliv. Prezident republiky musí vážit při jmenování takovým způsobem, aby jím jmenovaná vláda byla schopna získat důvěru Poslanecké sněmovny, tudíž by měl při své úvaze vycházet z výsledků voleb. V České republice je taková ústavní zvyklost, podle které prezident republiky jmenuje předsedou vlády předsedu vítězné politické strany, tedy té, která ve volbách získala největší počet křesel. Vzhledem k tomu, že se historicky nikdy nestalo to, že by jedna politická strana vyhrála suverénně takovým způsobem, že by získala absolutní většinu v Poslanecké sněmovně, vytváří se tzv. koalice, tedy spojování politických stran. Tento proces vytváření koalic samozřejmě prezident musí sledovat, neboť pokud by jmenoval předsedou vlády někoho, kdo není součástí většinové koalice, je více než pravděpodobné, že takovou osobou složená vláda by nejspíše důvěru nezískala. Zde mám za to, že tato pravomoc podtrhuje to postavení prezidenta republiky jako moderátora ústavněprávních vztahů.

Písm. b) čl. 62 Ústavy stanoví, že „*svolává zasedání Poslanecké sněmovny*“. Z čl. 34 odst. 1 pak vyplývá, že svolání musí být učiněno tak, aby zasedání Poslanecké sněmovny bylo zahájeno nejpozději třicátý den po volbách. Zajímavé je, že stálé zasedání Senátu bylo svoláno jednorázovým aktem v roce 1996.⁵¹

Dle písmena c) čl. 62 Ústavy „*prezident republiky rozpouští Poslaneckou sněmovnu*.“ Důvody, pro které pak prezident republiky může takto učinit, jsou upraveny v ustanovení čl. 35 Ústavy. Jedná se o situaci, kdy Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru vládě jmenované na třetí pokus, tedy takové, jejíž předseda byl jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny, nebo situaci kdy Poslanecká sněmovna se neusnesla ve třech měsících o návrhu zákona, se kterým bylo spojeno vyslovení důvěry, dále situace spojené s neschopností se usnášet, popř. lze rozpustit Poslaneckou sněmovnu i na její návrh.

Písmeno d) čl. 62 Ústavy řeší situaci, kdy vláda podala demisi či byla odvolána. Prezident republiky má dle tohoto ustanovení povinnost pověřit takovouto vládu prozatímním setrváním ve funkci, tzn. do doby, než dojde ke jmenování vlády nové. Smysl tohoto ustanovení tkví v tom, aby bylo zabráněno určitému „*bezvládí*“, protože

---

⁵⁰ srov. čl. 68 odst. 2 Ústavy ČR

⁵¹ Srov. Nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 53/10

existence funkčního hlavního orgánu výkonné moci, který má na starost mj. řízení a správu státu, je nezbytná, neboť tato činnost z povahy věci probíhá nepřetržitě. Časové rozmezí mezi zánikem jedné vlády a jmenováním vlády nové může být poměrně velké. V praxi se řešila možnost takové vlády vydávat podzákonné právní předpisy. Ústavní soud došel k závěru, že „ústavně zakotvená pravomoc ministerstva k vydávání podzákonných právních předpisů dle čl. 79 odst. 3 Úst není ex constitutione zvláštním způsobem omezena – co do rozsahu a obsahu – za situace, kdy je ministerstvo řízeno ministrem, který je členem vlády prozatímně pověřené výkonem jejích funkcí dle čl. 62 písm. d) Ústavy“.⁵²

Písmeno e) čl. 62 Ústavy upravuje pravomoc prezidenta republiky jmenovat soudce Ústavního soudu. Byť se jedná o nekontrasignovanou pravomoc, nevykovává jí prezident zcela samostatně, neboť toto ustanovení je třeba vykládat ve spojení s ustanovením čl. 84 odst. 2 Ústavy, tedy tak, že ke jmenování je zapotřebí souhlasu Senátu. Chronologicky to probíhá tak, že prezident republiky nejdříve ústavní soudce navrhne, Senát je schválí a pak je prezident republiky může teprve jmenovat. Zajímavé je, že souhlas Senátu není vyžadován při jmenování předsedy a místopředsedů Ústavního soudu. Jmenování soudců obecných soudů však patří mezi kontrasignované pravomoci, které budou rozebrány v následující kapitole.

V písmeni g) čl. 62 Ústavy je upravena tzv. milost prezidenta republiky ve všech jejích formách. Nutno podotknout, že Ústava nezná pojem milost, nicméně je tento pojem užít v Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv. Historicky jde o tradiční privilegium panovníka odpouštět či zmírňovat tresty uložené soudem. Smyslem milosti je podle Wintra „zabránění excesům soudní moci nebo odstranění tvrdosti zákona“.⁵³ V některých parlamentních formách vlády je udělování milosti pravomoc kontrasignovaná, což je možná i logičtější, neboť tím dochází k zásahu do moci soudní. Na tomto místě je třeba zmínit, že Ústava z roku 1920 řadila právo udělovat milost mezi pravomoci kontrasignované. Ustanovení tohoto písmene upravuje tyto formy tzv. milosti:

- 1) agraciaci a
- 2) zahlazení odsouzení

---

⁵² Srov. nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 6/07

⁵³ WINTR, J. Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů. In: ŠIMÍČEK, V. (ed.) Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky. Brno: MU, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 31 a násl.

(popřípadě je možná i jejich kombinace).

Agraciace spočívá v tom, že prezident republiky může celý trest odpustit, nebo jeho část zmírnit. Zmírněním je i přeměna nepodmíněného trestu na podmíněný, ale už nikoliv náhrada za trest jiný.

Zahlazení odsouzení se někdy označuje jako rehabilitace a představuje odstranění nepříznivých následků trestu.

Obě formy se vztahují pouze na tresty uložené v trestním řízení včetně trestních opatření pro mladistvé. Nevztahuje se však na správní tresty za přestupky ve správním řízení.

Tzv. suspenzivní veto prezidenta republiky je upraveno v písmeni h) čl. 62 Ústavy. Jedná se o pravomoc prezidenta republiky vrátit přijatý zákon s odůvodněním do 15 dnů Poslanecké sněmovně. Tato pravomoc se vztahuje pouze na běžné zákony nikoliv zákony ústavní. Zvláštní je pak zvolená formulace písmena i), kde je stanoveno, že prezident republiky „*podepisuje zákony*“. Vhodnější se mi zdá, kdyby byla zvolena formulace „*může podepisovat*“, jelikož se jedná o možnost nikoliv povinnost.

Dále prezident republiky podle písmena j) čl. 62 Ústavy „*jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu*“. Podobně jako u jmenování soudců Ústavního soudu existuje i zde určité omezení co do výběru kandidátů. Prezident republiky je vázán návrhy kandidátů Poslanecké sněmovny.⁵⁴ Zajímavé je že prezident republiky i odvolává tyto z funkce, což upravuje ustanovení § 10 zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu a jedná se o pravomoc kontrasignovanou.

Podle písmene k) je i jmenování členů Bankovní rady České národní banky podobně omezeno, i když to nebylo jednoznačné. Za vlády Miloše Zemana byl velký spor o to, zda jmenování guvernéra a viceguvernéřů České národní banky musí být kontrasignováno či nikoliv. Ústavní soud nakonec dospěl k závěru, že prezident republiky jmenuje do těchto funkcí bez kontrasignace. Svůj závěr odůvodnil tak, že po „*dobu více než osmi let byl praktikován postup, který bez odporu kteréhokoli z ústavních orgánů opakovaně a jednoznačně potvrzoval interpretaci čl. 62 písm. k) Ústavy ve smyslu výlučné pravomoci prezidenta republiky při jmenování guvernéra a viceguvernéřů ČNB.*“⁵⁵

---

⁵⁴ Srov. čl. 97 odst. 2 Ústavy

⁵⁵ Srov. náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 14/01

2.2.2. K pravomocem podle čl. 63 Ústavy

Oproti předchozímu ustanovení obsahuje čl. 63 seznam pravomocí prezidenta republiky, k jejichž výkonu není prezident oprávněn samostatně, nýbrž k tomu potřebuje kontrasignaci předsedy vlády nebo předsedou pověřeného člena vlády. Byť se jedná o výčet taxativní, podle odst. 2 je připuštěno, aby prezidentovi byly přiznány i jiné pravomoci na úrovni běžných zákonů. Tyto pravomoci na zákonné úrovni jsou pak vždy kontrasignované.

Už v Ústavě z roku 1920 bylo stanoveno, že prezident republiky není odpovědný z výkonu svého úřadu. Namísto prezidenta odpovídala za všechny jeho akty vláda.⁵⁶ Proto prezident republiky potřeboval k platnosti těchto aktů spolupodpis příslušného člena vlády.⁵⁷ Velmi obdobná konstrukce byla upravena v Ústavě z roku 1948.⁵⁸ V roce 1960 byla zavedena odpovědnost prezidenta republiky vůči Národnímu shromáždění a kontrasignované pravomoci byly z Ústavy zcela vypuštěny.⁵⁹ Podobná konstrukce byla zachována i v období federace, tedy odpovědnost prezidenta republiky vůči Federálnímu shromáždění.⁶⁰ Všechny tyto ústavní úpravy obsahovali taxativní výčet pravomocí prezidenta.

V písmeni a) čl. 63 Ústavy je stanoveno, že prezident republiky zastupuje stát navenek. Toto ustanovení je zapotřebí vykládat ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, tedy tak, že se jedná o reprezentaci České republiky vůči jiným státům. Nejde jen o reprezentaci v zahraničí, nýbrž i o jednání jménem České republiky. K tomu např. Weyr uvádí, že zastupováním státu navenek je třeba rozumět „*povšechné zastupování ve smyslu diplomatickém i politickém, jež přísluší prezidentu při různých úředních a slavnostních příležitostech jakožto hlavě státu*“.⁶¹ Tato pravomoc souvisí i se sjednáváním a ratifikací mezinárodních smluv, které je upraveno v písmeni b), přičemž prezident republiky může tuto pravomoc delegovat na vládu či její členy, pokud vláda s tímto vysloví souhlas ve formě usnesení.⁶² Může jít o obecnou delegaci, týkající sjednávání určitého druhu

---

⁵⁶ Srov. §66 Ústavy z roku 1920

⁵⁷ Srov. §68 Ústavy z roku 1920

⁵⁸ Srov. §76 a n. Ústavy z roku 1948

⁵⁹ Srov. Čl. 61 odst. 2 Ústavy z roku 1960

⁶⁰ Srov. Ústavní zákon o federaci, čl. 60 odst. 2

⁶¹ WEYR, F. Československé právo ústavní. Praha: Melantrich, 1937; s. 192 a násl.

⁶² Srov. Čl. 76 Ústavy ČR

mezinárodních smluv, nebo o individuální delegaci ke sjednání konkrétní smlouvy. V České republice bylo Václavem Havlem přijato rozhodnutí, kterým sjednávání mezinárodních smluv přenesl na vládu, a jednalo se o delegaci obecnou vztahující se k určitému druhu mezinárodních smluv.⁶³ Toto rozhodnutí převzal i Václav Klaus a následně i Miloš Zeman.⁶⁴

Ve vztahu k těmto pravomocem vyvstává otázka, kdo má hlavní roli při utváření zahraniční politiky. Odpovědi na tuto otázku nejsou v odborné veřejnosti jednotné. Např. Antoš říká, že prezident republiky je hlavním určujícím aktérem zahraniční politiky.⁶⁵ Podobný názor zastává i Kudrna.⁶⁶ Odlišný názor zastává Janstová, která tvrdí, že „prezident je tedy při výkonu pravomoci zastupovat stát navenek povinen postupovat v souladu se stanoviskem vlády“.⁶⁷ Shodně k tomu uvádí Mlsna, že prezident republiky „požívá značné autonomie v oblasti zahraničně-politické“, ovšem nelze říci, že „by prezident republiky ve své osobě byl hlavním determinantem zahraniční politiky, za jejíž výkon není podle Ústavy ČR odpovědný“.⁶⁸

Dále k tomu uvádí Malenovský, že není z Ústavy dána nadřazenost prezidenta republiky vůči vládě, ale povinnost vzájemné spolupráce.⁶⁹

Mám za to, že pro úspěšné vedení zahraniční politiky je spolupráce mezi prezidentem republiky a vládou nezbytná a jakékoliv spory nejsou žádoucí. V minulosti se tyto spory objevovaly, a proto byla navržena i novela Ústavy, která navrhovala, aby v čl. 67 odst. 1 bylo doplněno následující: „v jejím rámci určuje vnitřní a zahraniční politiku státu“.⁷⁰

Dále v písmenu c) je stanoveno, že prezident republiky je vrchním velitelem ozbrojených sil. Jedná se o tradiční kompetenci prezidenta republiky na našem území, které se věnoval velmi T. G. Masaryk. Ozbrojené síly zahrnují více složek.⁷¹ Jedná se o

---

⁶³ Srov. Rozhodnutí prezidenta republiky č. 144/1993 Sb.

⁶⁴ Srov. Směrnici vlády pro sjednávání, vnitrostátní projednávání, provádění a ukončování platnosti mezinárodních smluv, schválenou usnesením vlády č. 131/2004

⁶⁵ ANTOŠ, M. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. AUC Iuridica, 2011, č. 4. s. 39

⁶⁶ Srov. KUDRNA, J. Přímá volba prezidenta – konec cesty trvající 23 let. AUC Iuridica, 2011, č. 4. s. 11

⁶⁷ JANSTOVÁ, K. Zastupování státu navenek prezidentem republiky. In: KLÍMA, K., JIRÁSEK, J. (eds.) Pocta Jánů Gronskeému. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 177

⁶⁸ MLSNA, P. Ústavní aspekty zastupování ČR prezidentem republiky. In: ŠIMÍČEK, V. (ed.) Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky. Brno: MU, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 189-193 a násl

⁶⁹ MALENOVSKÝ, J. Doslov k jednomu dramatickému příběhu (ne)aplikace Ústavy ČR... nebo předmluva k příštím příběhu? Právní rozhledy, 2012, č. 17

⁷⁰ Sněmovní tisk 506 (2015)

⁷¹ zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky

Armádu ČR⁷², Vojenskou kancelář prezidenta republiky⁷³ a Hradní stráž.⁷⁴ Reálný vliv prezidenta republiky na chodu ozbrojených sil není tak markantní jak se může z tohoto ustanovení zdát. Jedním z důvodů je i to, že výkon této pravomoci podléhá kontrasignaci a vláda (ministerstvo obrany) má v této věci rozhodující vliv, neboť schvaluje operační plány při ohrožení státu či při vyhlášení válečného stavu, stanovuje počty a strukturu armády apod. V rámci Ministerstva obrany funguje generální štáb, v jehož čele stojí náčelník, kterého jmenuje prezident republiky na návrh vlády. Asi v této oblasti vidím hlavní vliv prezidenta republiky na činnost ozbrojených sil České republiky, a dále i v tom, že se prezident republiky podílí na vydávání specifický předpisů, jako jsou např. vojenské řády,⁷⁵ jinak si ozbrojené síly „žijí vlastním životem“. S tím souvisí i jeho další pravomoc, tedy že jmenuje a povyšuje generály podle písmene g). Jedná se o hodnosti upravené v zákoně č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Hodnost generála je členěna na hodnosti brigádního generála, generálmajora, generálporučíka a armádního generála. Jmenování do těchto hodností probíhá po návrhu vlády, kdy prezident republiky vystupuje jako tzv. „služební orgán“.⁷⁶ Nižší hodností pak jmenuje jiný příslušný služební orgán a nikoliv už prezident republiky. Tato pravomoc prezidenta republiky se vztahuje i na bezpečnostní sbory.⁷⁷

Další pravomoc upravená v písmeni d) stanoví, že prezident republiky přijímá vedoucí zastupitelských misí. Jedná se o diplomatické orgány, kdy smyslem jejich činnosti je zprostředkování kontaktu a spolupráce mezi vysílajícím a přijímajícím státem a jejich vzájemná a společná ochrana.⁷⁸ Prezident tyto funkcionáře přijímá, když nastupují do funkce, které je slavnostní a nazývá se audience. Při tomto slavnostním aktu dochází k tomu, že vedoucí zastupitelských misí předávají prezidentu republiky své pověřovací listiny zvané „*credentials, lettres de créance*“. V české ústavní praxi toto probíhá též při příležitosti inaugurace prezidenta republiky, Nového roku či jiného státního svátku.

⁷² zákon č. 15/1993 Sb., o Armádě České republiky

⁷³ zákon č. 114/1993 Sb., o Kanceláři prezidenta republiky

⁷⁴ § 27–28 zákona č. 219/1999 Sb.

⁷⁵ § 5 písm. a) zákona č. 219/1999 Sb.

⁷⁶ Srov. § 2 odst. 2 a § 7 odst. 3 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání

⁷⁷ § 8 odst. 3 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

⁷⁸ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. Mezinárodní právo veřejné. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 430 a n.

Prezident republiky dále vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a Senátu dle písmene f). Prezident republiky tak činí rozhodnutím, které se vyhlašuje ve Sbírce zákonů, a to nejpozději 90 dnů před prvním dnem voleb.⁷⁹

Propůjčování a udělování státních vyznamenání upravuje písmeno h), přičemž detailnější úprava je provedena zákonem č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky. Rozdíl mezi propůjčením a udělením státního vyznamenání spočívá v tom, že propůjčení znamená to, že vyznamenaný dostane tzv. insignii vyznamenání a listinu o propůjčení, přičemž po úmrtí nositele se insignie musí vrátit Kanceláři prezidenta republiky a listina o propůjčení se ponechává dědicům, a udělení vyznamenání znamená, že osoba dostane insignii a listinu o udělení vyznamenání, přičemž po úmrtí nositele se nic nevrací Kanceláři prezidenta republiky. Podle výše uvedeného zákona se státní vyznamenání člení na řády a medaile, kdy řády jsou vyšší a medaile nižší formou vyznamenání, přičemž řady se propůjčují občanům České republiky a udělují těm, kteří občany nejsou. Naopak medaile se pouze udělují. Zákon zná tyto řády:

- Řád Bílého lva I. – V. třídy – jedná se o nejvyšší vyznamenání osob, které se zasloužily o Českou republiku
- Řád Tomáše Garrigua Masaryka I. – V. třídy – jedná se o vyznamenání pro osoby, které se zasloužily o rozvoj demokracie a lidských práv

A dále zná zákon tyto medaile:

- Medaile za hrdinství – jedná se o vyznamenání osob, které v boji nasadily vlastní život a zasloužily se o záchranu lidského života
- Medaile za zásluhy I. III. stupně – jedná se o vyznamenání osob, které se zasloužily o stát či územně samosprávný celek

Návrhy na udělení státních vyznamenání předkládá Poslanecká sněmovna, Senát a vláda, přičemž tyto návrhy nejsou pro prezidenta republiky závazné a tudíž je čistě na prezidentu republiky, komu se rozhodne vyznamenání udělit či propůjčit a to i osobě, která navržena nebyla. Není dle mého názoru vyloučeno, aby návrh byl učiněn občany prostřednictvím petice ve smyslu ustanovení čl. 18 Listiny a zákona o právu petičním, neboť se zcela jednoznačně jedná o věc veřejného zájmu. Dle ústavních tradic České republiky probíhá předávání státních vyznamenání na státní svátek dne 28. října. Vyznamenání se uděluje nebo propůjčuje na dobu neurčitou, zpravidla do konce života

---

⁷⁹ §3 Zákona o volbách do Parlamentu

vyznamenané osoby. Je ovšem možná ztráta na základě pravomocného trestního rozsudku, kterým byl vyznamenanému uložen trest ztráty čestných titulů a vyznamenání ve smyslu ustanovení § 46 zák. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Po právní moci takového rozsudku je vyznamenáný povinen řád či medaili vrátit.

Jmenování soudců obecných soudů podle písm. i) náleží prezidentu republiky tradičně a jedná se o jmenování bez časového omezení. Do roku 2005 se jednalo o „bezproblémovou“ pravomoc, neboť v tomto roce odmítl Václav Klaus jmenovat 32 justičních čekatelů do funkce soudce s odůvodněním, že v době jmenování nedosáhli věku 30 let. V té době byl novelizován zákon o soudech a soudcích a byla zvýšena věková hranice soudců ze 25 na 30 let. Tato novela nabyla účinnosti 1. 7. 2003 a dle přechodných ustanovení se nevztahovala na tehdejší justiční čekatele tedy na navržené kandidáty, kteří se správní žalobou obrátili na soud a někteří z nich na Ústavní soud s ústavní stížností. Žaloby byly odmítnuty s tím, že se nejedná o rozhodnutí zasahující do veřejného subjektivního práva.⁸⁰ Ústavní stížnosti byly též odmítnuty a to pro nevyčerpání všech prostředků k ochraně práv.⁸¹ Na základě kasační stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu proti rozhodnutí 5 Ca 148/2005-9 bylo toto rozhodnutí Městského soudu v Praze zrušeno a věc byla tomuto soudu vrácena s tím, že prezident vystupuje při jmenování soudců jako správní úřad.

Udělování milostí, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, se rozlišuje ve třech formách – agraciace, rehabilitace a abolice, přičemž poslední z forem je pravomocí kontrasignovanou a předchozí jsou pravomocemi samostatnými. Abolice představuje zásah prezidenta republiky do probíhajícího či potenciálně v budoucnu zahájeného trestního stíhání, kdy nařídí, aby se trestní stíhání zastavilo či aby se nezahájilo. V komparaci předchozích forem milosti je abolice stran intenzity zásahu jednoznačně nejširší a nejintenzivnější, neboť zasahuje nejen do pravomoci soudu, ale i do pravomoci policejního orgánu a státního zástupce.

Kromě individuálních milostí může prezident republiky udělit i kolektivní amnestii podle písmene j). Zpravidla tak prezident republiky činí při příležitosti významných událostí jako je ujímání se úřadu či jeho opuštění. Amnestie pak spočívá ve formách agraciace či abolice, tzn. že prezident promine trest či zastaví trestní stíhání nebo nařídí, aby se nezahajovalo, hromadně. Jedná se tedy o „hromadné promíjení a

---

⁸⁰ srov. např. usnesení 5 Ca 148/2005-9, 7 Ca 146/2005-21

⁸¹ Srov. usnesení I. ÚS 284/05, I. ÚS 280/05, I. ÚS 282/05

*zmírňování trestů a právních následků odsouzení a právo nařizovat, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo“.*⁸² Důvody pro udělení amnestie by měly být stejné jako u milosti, tedy humanitární, ovšem vzhledem k tomu, že při vyhlášení amnestie absentuje prvek individuálního posouzení humanitárních důvodů u konkrétní osoby, je riziko, že tyto humanitární důvody více či méně ustoupí. Nicméně právě proto, že amnestie není individualizovaná, nevzniká jejím vyhlášením nárok konkrétní osoby na propuštění. Toto je v pravomoci příslušného soudu, který o propuštění na základě vyhlášené amnestie musí rozhodnout. V praxi se nezřídka objevily ústavní stížnosti právě proti zamítnutí propuštění z výkonu trestu.⁸³ Pavlíček uvádí zajímavý názor, že „*principu suverenity lidu by spíše odpovídalo, aby o amnestii rozhodoval parlament*“.⁸⁴ Vzhledem k tomu, jak některé amnestie byly vnímány společností, např. amnestie Václava Havla, která byla velmi široká a došlo k propouštění vězňů odsouzených za zvláště závažné trestné činy, kteří se po propuštění těchto trestných činů dopustily znovu, je určitě na místě se zamyslet, zda by o tak závažném aktu neměli rozhodovat přímo zvolení zástupci lidu hlasováním než jedna osoba. Argument pro zavedení tohoto konceptu může být i to, že při poslední amnestii vyhlášené Václavem Klausem podal Senát se souhlasem Poslanecké sněmovny ústavní žalobu na prezidenta republiky.

Amnestie by se tedy měla vztahovat k méně závažnější trestné činnosti, ovšem ne vždy tomu tak je. V české historii se objevily případy, kdy prezident republiky takto propustil vězně za opravdu zavrženíhodné činy. Takovým exemplárním případem je amnestie tehdejšího prezidenta republiky Václava Havla v roce 1990, kdy došlo k propuštění Jaroslava Oplíšíla, pedofila, který záhy po svém propuštění z věznice na základě této amnestie unesl dítě ve věku batolete, které znásilnil a usmrtil udušením. Za tento čin se v současné době nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, kdy byl odsouzen k výjimečnému trestu 25 let. Dalším takovým příkladem je i Roman Kučerovský, vrah závislí na drogách, který usmrtil svou milenku tak, že ji ubodal a po usmrcení ji sekyrou rozsekal na kusy, které se následně snažil spálit v kamnech. Za tento čin byl odsouzen k 24 letému trestu odnětí svobody, nicméně z něj vykonal pouhých 6 let v důsledku

---

⁸² KANTOŘÍKOVÁ, J. K otázce prezidentských milostí. Právní fórum, 2004, č. 1

⁸³ Blíže viz. Nálezy Ústavního soudu IV. ÚS 1861/13, II. ÚS 3286/13, I. ÚS 931/13, IV. ÚS 2347/13, II. ÚS 2721/13 a III. ÚS 1912/13

⁸⁴ PAVLÍČEK, V. O ústavních problémech milostí a amnestie v České republice. In: MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. (eds.) Pocta prof. Otovi Novotnému k 70 narozeninám. Praha: Codex Bohemia, 1997, s. 165

amnestie Václava Havla. Dle mého názoru jsou minimálně tyto případy důvodem k zamyšlení, zda by de constitutione ferenda nemělo dojít k větší restrikci pravomocí prezidenta republiky, které zasahují do výkonu pravomocí moci soudní, státního zastupitelství a policie, neboť ve výše uvedených případech došlo tímto zásahem do moci soudní k ohrožení celé společnosti a narušení společensky nejvíce chráněného zájmu, kterým je lidský život.⁸⁵

Druhý odstavec stanoví, že zákon může prezidentu republiky přiznat i další pravomoci. Takové pravomoci jsou však vždy podmíněné, někdy i souhlasem vlády. Jedná se např. o ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 114/1993 Sb., zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách atd.

Vzhledem k tomu, že prezident republiky není odpovědný z výkonu svého úřadu, představuje kontrasignace předsedou vlády přenos odpovědnosti na celou vládu. Jelikož dochází k takovému přenesení odpovědnosti, není Ústavou dána povinnost předsedy vlády nebo jím pověřeného člena akt prezidenta republiky kontrasignovat. Vyústěním této odpovědnosti, která je odpovědností politickou, může být vyslovení nedůvěry vládě a její následná demise. Dle mého názoru se i zde projevuje určitý systém brzd a vyvážení, kdy vláda by měla brzdit prezidenta republiky v takovém výkonu pravomocí, který by byl nepřiměřený, a pokud by jej „neubrzdila“ nese za to odpovědnost.

---

⁸⁵ NOVÁKOVÁ, Lucie. *Výjimečný trest odnětí svobody*. Plzeň, 2018. Diplomová práce. Fakulta právnická ZČU v Plzni. s. 30-31

2.3. Slib prezidenta republiky

Dalším ústavním institutem charakterizujícím postavení prezidenta republiky je jeho slib, v jehož obsahu se zároveň postavení prezidenta republiky odráží. Slib prezidenta republiky má nejen konstitutivní charakter, ale má zároveň mnoho právních důsledků vyvedených mimo jiné i z dělby moci.⁸⁶

je slavnostním aktem, kterým se prezident republiky ujímá svého úřadu a který je upraven v čl. 59 Ústavy.

V první odstavci jsou stanoveny okolnosti, za kterých prezident slib skládá a vůči komu tak činí. Má se tak dít na společné schůzi obou komor Parlamentu ČR, tedy Poslanecké sněmovny a Senátu. Tato společná schůze se koná obvykle ve Vladislavském sále Pražského hradu. Jednací řád Senátu ani Jednací řád poslanecké sněmovny⁸⁷ nestanoví bližší podrobnosti oproti Ústavě, pouze jednací řád Senátu stanoví stejně jako Ústava, že přijímání slibu přísluší předsedovi Senátu.⁸⁸

Skládání prezidentova slibu se řídí ústavní zvyklostí, podle které je prezident republiky na společné schůzi obou komor Parlamentu ČR vyzván, aby přistoupil, ke stolu, na kterém je Ústava České republiky, položil na ni ruku, přečetl slib prezidenta republiky a podáním ruky předsedovi Senátu a svým podpisem tento slib potvrdil. Během slibu se stojí a po složení slibu zní státní hymna, kterou provázejí výstřely z vně sálu. Po složení slibu má zpravidla nový prezident republiky krátký projev.⁸⁹

Slib má závažné právní účinky. Jeho složením se totiž prezident republiky ujímá svého úřadu a jeho případným nesložením, nebo složením jej s výhradou, dojde k tomu, že se koná nová volba.⁹⁰

Ve druhém odstavci je upraven samotný obsah resp. znění slibu, ze kterého vyplývá, že jde o občanský slib, což je odrazem ustanovení čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, které stanoví, že fungování státu nelze vázat na náboženské vyznání.

---

⁸⁶ VYHNÁNEK, Ladislav. Ústava České republiky. Komentář. Praha. Linde. 2010.

⁸⁷ Blíže viz zák. č. 90/1995 Sb. Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, a zák. č. 107/1999 Sb. Zákon o jednacím řádu Senátu

⁸⁸ Srov. ust. § 33 odst. 1 písm. c) zák. č. 107/1999 Sb. Zákon o jednacím řádu Senátu

⁸⁹ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. Ústava České republiky. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2016, s. 565. ISBN 978-80-7400-590-9.

⁹⁰ Srov. čl. 60 úst. zák. č. 1/1993 Sb., ústava a § 59 zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky.

Prezident republiky slibuje „*věrnost České republice*“, což ústavní právníci vykládají jako povinnost hájit svrchovanost a celistvost republiky včetně demokratického právního řádu a nemožnost dát přednost jinému subjektu. Porušení této povinnosti se pak projevuje v ústavně právní odpovědnosti prezidenta republiky za velezradu a hrubé porušování Ústavy.

Dále prezident slibuje, že „*bude zachovávat Ústavu a zákony*“, což je třeba vykládat extenzivně a pod pojmem zákony rozumět i jiné právní předpisy (podzákonné) ale také mezinárodní smlouvy. Povinnost zachování Ústavy a zákonů je vázána na všechny akty, které vyplývají z úřadu prezidenta republiky.

Povinnost „*zastávat úřad*“ lze vykládat v podstatě dvojím způsobem. Podle některých autorů tato povinnost je synonymem slovního spojení vykonávat úřad, podle jiných autorů pak zahrnuje širší okruh povinností jako např. že zastávání úřadu v sobě obsahuje i veškeré vystupování prezidenta republiky. Ať již dáme přednost prvnímu či druhému z uvedených výkladů, bude pro každý z nich platit souběžná povinnost prezidenta republiky zastávat úřad „*v zájmu všeho lidu*“, což představuje pro prezidenta závazek nestrannosti (podle některých autorů také nadstranickosti). Prezident republiky by tak neměl upřednostňovat některé zájmové skupiny ve společnosti, jako jsou politické strany nebo národnostní menšiny apod. Toto je tedy i závazek prezidenta jednat se všemi politickými stranami, které zastupují lid v Parlamentu.

Slib prezidenta republiky, resp. ustanovení Ústavy, jež se ho týkají, vyvolávají některé sporné otázky. Období úřadu prezidenta republiky počíná běžet dnem složení slibu a trvá přesně pět let, přičemž prezident může být zvolen jen dvakrát za sebou. Při druhém znovuzvolení nemusí skládat slib přesně po skončení předešlého funkčního období, ale může ho složit dříve. Na rozdíl od poslanců a senátorů se počátek funkčního období liší tím, že obě tyto funkce vznikají dnem zvolení a členové Parlamentu skládají slib až na první schůzi Poslanecké sněmovny či Senátu.⁹¹ Prezident republiky skládá slib na společné schůzi obou komor Parlamentu ČR, přičemž tato schůze je vedena podle zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny (dále jen „*jednací řád Poslanecké sněmovny*“), který v ustanovení § 53 stanoví, že sněmovna zahajuje jednání nejdříve v 9:00 hodin ráno a končí jednání nejpozději ve 21:00 hodin večer. Schůze sněmovny se nekonají v pondělí, v sobotu a v neděli. Zde vidím problém ve spojení mezi

---

⁹¹ HERC, Tomáš. Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti ČR. Komentář. Wolters Kluwer. 2015, s. 540 – 543.

ustanoveními čl. 37 Ústavy a § 53 jednacího řádu Poslanecké sněmovny, neboť zde nastává reálné riziko rozpuštění Poslanecké sněmovny.

Z důvodu, že se podle platného řádu neuskáší ve výše uvedené dny, může nastat situace, kdy, pokud tedy současný prezident složil slib 8. března 2018 a jeho volební období by trvalo do 8. března 2023. Následující den, tedy 9. března 2023 připadne na sobotu, tedy den, kdy nebude možné svolat zasedání obou komor Parlamentu a Česká republika se ocitne na pár dní bez hlavy státu. Tuto situaci pak upravuje čl. 66 Ústavy, kdy, pokud není ze závažných zdravotních důvodů obsazena funkce prezidenta republiky nebo pokud ještě nový prezident nesložil slib, připadají některé jeho pravomoci na předsedu vlády, předsedu Poslanecké sněmovny a předsedu Senátu.

De constitutione ferenda bych byl pro změnu Ústavy a to takovou, kdy by bylo vhodné zakotvit, že původní prezident zůstává ve funkci do té doby, než nový prezident složí svůj slib a ujme se úřadu. Znamenalo by to prakticky to, že by proběhly volby a v den složení slibu by původní prezident předal nastupujícímu svůj úřad. Tudíž by nemohla vzniknout situace, kdy by Česká republika byla bez hlavy státu. Novela Ústavy by mohla vypadat například tak, že do článku 59 Ústavy by se přidala následující věta: *„Původní prezident republiky zůstává ve funkci, dokud se nově zvolený prezident republiky neujme úřadu.“*

Ústava České republiky upravuje v čl. 60 i velmi nepravděpodobnou situaci, kdy prezident republiky odmítne složit slib, nebo jej složí s výhradou. Zajímavé je, že žádná z československých ústav toto ustanovení neobsahovala. Naopak ustanovení o následcích nesložení slibu poslanců bylo v ústavách československých obsaženo vždy.⁹²

Čl. 60 Ústavy upravuje situaci, kdy nově zvolený prezident republiky slib odmítne složit a dále situaci kdy slib složí, ale s výhradou. Ve srovnání s úpravou u poslanců je zde následek odlišný, neboť prezident republiky se až teprve slibem ujímá úřadu, kdežto poslancům vzniká mandát samotným zvolením. Proto se na prezidenta, pokud odmítne složit slib, hledí, jakoby nebyl zvolen. Naopak u poslanců či senátorů dochází v důsledku nesložení slibu k zániku jejich mandátu.⁹³

Byť jsou výše uvedené situace nepravděpodobné, nelze jednoznačně vyloučit, že by nemohly nastat. Výše uvedené situace mohou nastat především z psychologických

---

⁹² srov. § 22 odst. 3 Ústavy 1920, § 42 odst. 2 Ústavy 1948 a čl. 48 odst. 2 ústavního zákona o federaci

⁹³ srov. čl. 25 písm. a) Ústavy ČR

důvodů, kdy nově zvolený prezident si až po svém zvolení uvědomí vážnost svého úřadu a závazky s tím spojené, popř. se může jednat i o důvody rodinné, kdy např. nově zvolenému prezidentovi onemocní jemu blízká osoba, nebo důvody ekonomické, kdy nově zvolený prezident upřednostní např. své soukromé podnikání. Dále k takovému rozhodnutí odmítnout složit slib mohou vést i důvody upřednostnění jiné funkce, která je s funkcí prezidenta republiky neslučitelná, např. soudce, poslanec apod.

K odmítnutí slibu může vést i samotný proces přímé volby prezidenta republiky, neboť v současné době je tento proces spojen s vysokou medializací jednotlivých kandidátů, hledání skandálních informací na jednotlivé kandidáty apod. Tyto skutečnosti pak mohou vést i k tomu, že zvolený kandidát může být od zvolení do složení slibu tak skandálně „pošpiněn“, že už nechce úřad prezidenta republiky vykonávat a proto odmítne složit slib.

Rozdíl mezi odmítnutím složit slib a složit slib s výhradou je následující. Zatímco při odmítnutí dochází k faktickému nesložení slibu, při složení slibu s výhradou může dojít k různým situacím, různým podobám takové výhrady. Může jít například o výslovnou výhradu při složení slibu, která slib znevažuje. Také taková výhrada může spočívat ve změně textu slibu, kdy nějaká slova se vypustí nebo naopak doplní. Důležité je, že se musí jednat o úmyslné jednání, tedy pouhé překnutí takovou výhradou není.

Jak výhrada tak odmítnutí mají za následek ústavněprávní sankci spočívající v anulování prezidentských voleb. To v praxi znamená, že se musí konat volba nová, nelze tak např. do funkce ustanovit kandidáta, který skončil jako druhý v pořadí.

2.4. Odpovědnost prezidenta republiky

Problematika odpovědnosti prezidenta republiky se může na první pohled zdát jako velmi jednoduchá a jasná vzhledem k ustanovení čl. 54 odst. 3 Ústavy, které stanoví, že „*Prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný.*“ Na pohled druhý, pokud otevřeme komentářovou literaturu takových autorů jako J. Filip⁹⁴, V. Sládeček⁹⁵, P.

---

⁹⁴ BAHÝLOVÁ, Lenka.; FILIP, Jan.; MOLEK, Pavel.; PODHRÁZKÝ, Milan.; SUCHÁNEK, Radovan.; ŠIMÍČEK, Vojtěch.; VYHNÁLEK, Ladislav. *Ústava České republiky - Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 716.

⁹⁵ MIKULE, Vladimír.; SLÁDEČEK, Vladimír.; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 475-478.

Mlsna⁹⁶ nebo T. Herc⁹⁷, zjistíme, že odpovědnost prezidenta republiky je problematikou velmi složitou a napříč významnými, výše uvedenými, ústavními právníky spornou. Ústava obecně předpokládá více rovin odpovědnosti prezidenta republiky, přičemž v této práci bude pozornost zaměřena odpovědnost ústavněprávní.⁹⁸

Ústavněprávní odpovědnost lze stručně charakterizovat jako odpovědnost za ústavní delikty, které jsou předpokladem vzniku této odpovědnosti. Ústavní delikt lze pak definovat jako porušení normy/norem ústavního práva. Ústavně právní odpovědnost tak představuje určitou sekundární povinnost prezidenta republiky nést následky svého protiústavního jednání. Nutno podotknout, že ne z každého porušení ústavní normy lze vyvozovat ústavněprávní odpovědnost prezidenta republiky, neboť takové protiústavní jednání musí naplnit alespoň jednu ze dvou následujících skutkových podstat, které Ústava předpokládá.

1) Velezrada

2) Hrubé porušování Ústavy

Ad. 1) Velezrada byla definována v ustanovení § 96 zákona o Ústavním soudu, přičemž po novele provedené zákonem č. 71/2012 Sb. byla tato definice přesunuta spolu se zavedením druhé skutkové podstaty do Ústavy. Velezrada je ústavním deliktem spočívajícím v jednání prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu.⁹⁹

Ad. 2) Hrubé porušení Ústavy oproti Velezradě svou legální definici nemá. Dle mého názoru tento specifický ústavněprávní delikt na taková protiústavní jednání, spáchaných prezidentem v souvislosti s výkonem jeho pravomocí, která nelze subsumovat (podřadit) pod skutkovou podstatu velezrady. Takže se svým způsobem jedná o zbytkovou klauzuli, která pokrývá ostatní hrubě protiústavní jednání prezidenta republiky, která nejsou velezradou.

---

⁹⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a k Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 507 – 511.

⁹⁷ RYCHETSKÝ, Pavel.; LANGÁŠEK, Tomáš.; HERC, Tomáš.; MLSNA, Petr. *Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 646 – 657.

⁹⁸ Obecně lze rozlišovat odpovědnost mezinárodní a vnitrostátní a v rámci vnitrostátní lze rozlišovat odpovědnost ústavněprávní, ústavněpolitickou, trestněprávní, politickou a morální. K tomu blíže viz KUDRNA, Jan. *Odpovědnost za akty prezidenta republiky*. *Správní právo*. 2013, roč. 46, č. 7-8, s. 385 – 405.

⁹⁹ TOMOSZEK, Maxim. *Ústavní odpovědnost jako podstatná náležitost demokratického právního státu*. In: KLÍMA, Karel. a kol. *Odpovědnost veřejné moci*. Praha: Metropolitní univerzita v Praze, 2013, s. 56 a násl.

Obě skutkové podstaty mají jedno společné, a to je/jsou sankce a procesní aspekty. Hrozící sankce pro prezidenta republiky, ať už se dopustí velezrady nebo hrubého porušení Ústavy, je taková, že Ústavní soud ČR po podání důvodné ústavní žaloby Senátu se souhlasem Poslanecké sněmovny zbaví prezidenta republiky jeho úřadu a zároveň způsobilosti jej znovu nabýt.¹⁰⁰ K účinnosti této sankce dochází okamžikem veřejného vyhlášení nálezu, čímž také dojde k rozdělení pravomocí prezidenta republiky mezi předsedu vlády, předsedu Poslanecké sněmovny a předsedu Senátu.¹⁰¹

V ČR zatím žádná z podaných ústavních žalob na prezidenta nebyla úspěšná. Dokonce ani v jiných evropských zemích není realizace tzv. „*impeachmentu*“ úspěšná. Jediným úspěšným případem sesazení prezidenta je případ prezidenta Litvy z roku 2011.¹⁰²

Je otázkou, zda sankce za výše uvedené dva ústavní delikty, která je v současné době koncipována jako kumulativní, by neměla být alternativní, tedy zda se ztrátou úřadu by se Ústavní soud mohl rozhodnout, zda prezidenta republiky jen zbaví úřadu nebo i způsobilosti jej znovu nabýt. Vzhledem k použité spojce „a“ lze jazykovým výkladem současné úpravy dojít jednoduše k závěru, že se jedná o kumulaci obou sankcí v jednu.

Nicméně již se v poslanecké sněmovně objevovali názory, že by mělo dojít k novele tohoto ustanovení. Přípravovaná novela¹⁰³ počítala s tím, že Ústavní soud bude mít v tomto ohledu na výběr, tedy mohl by podle intenzity deliktu rozhodnout o ztrátě prezidentského úřadu nebo způsobilosti jej znovu nabýt. Zároveň se počítalo i s možností, že pokud Ústavní soud neshledá delikt natolik závažný, aby ukládal sankci, mohl by jen rozhodnout o vině, ale od sankce by mohl upustit, pokud by nešlo o velezradu. Tato novela se však zatím nesetkala s úspěchem, byť je dle mého názoru a také názoru ústavních právníků kvalitní úpravou a „*krokem dopředu*“.¹⁰⁴ Zároveň tato novela počítala i s tím, že by ústavní žalobu na prezidenta republiky mohly podat obě komory Parlamentu samostatně se souhlasem té druhé. Tuto možnost považuji za nekoncepční, jelikož vztah prezidenta republiky k jednotlivým komorám je zcela odlišný, neboť vůči Senátu skládá slib a má vůči němu ústavněprávní odpovědnost, která mimo jiné vyplývá i z porušení slibu. Vůči Poslanecké sněmovně má postavení spíše dohlížející, svolávací a může

---

¹⁰⁰ FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Ústavní soudnictví*. Brno: Václav Klemm, 2014, s. 155.

¹⁰¹ Srov. čl. 66 úst. Zák. č. 1/1993 Sb., Ústavy

¹⁰² Blíže viz *Rozhodnutí ESLP Paksas vs. Litva, stížnost č. 34932/04*.

¹⁰³ Sněm. tisk č. 506 (7. volební období).

¹⁰⁴ VNENK, Vladislav. Ústavněprávní odpovědnost prezidenta republiky ve světle připravované novely Ústavy. *Právní rozhledy*. 2015, č. 21, s. 744-745

Poslaneckou sněmovnu rozpustit. Právě pravomoc prezidenta republiky, že může rozpustit Poslaneckou sněmovnu je absolutním protipólem předmětné možnosti Poslanecké sněmovny ústavně žalovat prezidenta republiky. Pokud by tudíž byla dána možnost Poslanecké sněmovně podat ústavní žalobu na prezidenta republiky, je toto schopno narušit vzájemný vztah těchto dvou ústavních orgánů, popř. i změnit celý ústavní systém.

2.4.1. Abdikace prezidenta republiky

Ústava upravuje i možnost prezidenta republiky vzdát se svého úřadu. Dle ustanovení čl. 61 Ústavy prezident republiky činí toto své rozhodnutí do rukou předsedy Senátu. Nutno upozornit, že tím nelze rozumět rozhodnutí ve smyslu výkonu některé z pravomocí podle čl. 62 či 63 Ústavy. Abdikací je nutno rozumět „*jednostranný určitý srozumitelný úkon (svobodný projev vůle) hlavy státu, kterým dává kvalifikovaně najevo, že nechce dále úřad vykonávat.*“¹⁰⁵ Tím, že se jedná o osobní projev vůle a nikoliv o výkon pravomoci, nepodléhá tento jakékoli kontrasignaci.

Ústava již blíže neupravuje požadavky na formu abdikace oproti vzdání se mandátu u poslanců a senátorů, které musí mít formu osobního prohlášení na schůzi příslušné komory nebo formu notářského zápisu.¹⁰⁶ Lze ovšem historickým výkladem dojít k závěru, že i abdikace prezidenta republiky by měla mít formu osobního prohlášení či písemného, neboť např. prezident T. G. Masaryk abdikoval ústním prohlášením v roce 1935 a prezident E. Beneš abdikoval písemně v roce 1938. Logickým výkladem lze naopak dojít k závěru, že abdikační prohlášení by mělo být ústní, když prezident republiky skládá slib tímto způsobem, čímž se ujímá úřadu, tak stejnou formu by mělo mít i abdikační prohlášení, kterým se úřad prezidenta republiky uvolňuje.

Další otázkou zde je to, k jakému okamžiku se úřad prezidenta republiky při jeho abdikaci uvolňuje. Dle mého názoru je tímto okamžikem faktické předání abdikačního prohlášení do rukou předsedy Senátu. Nelze ovšem vyloučit, a Ústava to nezakazuje, že prezident republiky v abdikačním prohlášení určí den, ke kterému se vzdává svého úřadu. Tímto okamžikem se tedy uvolňuje úřad prezidenta republiky a předseda Senátu musí

---

¹⁰⁵ PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J. Ústava a ústavní řád České republiky. Svazek I. Ústava České republiky. Praha: Linde, 1998, s. 218

¹⁰⁶ Srov. čl. 24 Ústavy a § 3 Jednacího řádu Poslanecké sněmovny a § 3 Jednacího řádu Senátu

vyhlásit nové prezidentské volby. De constitutione ferenda lze uvažovat nad tím, zda by nebylo vhodné vytvořit pravomoc předsedy Senátu dočasně pověřit prezidenta republiky, který abdikoval, dočasným výkonem jeho úřadu do doby, než se úřadu ujme nově zvolený prezident, obdobně jako prezident republiky má pravomoc pověřit vládu v demisi. Ovšem je otázkou, do jaké míry je nezbytné, aby úřad prezidenta republiky byl obsazen. Na jedné straně je to plnohodnotný orgán ústavního systému, který počítá se zapojením všech ústavních orgánů, tudíž je zájem na tom, aby tato funkce obsazena byla. Na druhou stranu ústavní systém počítá s uvolněním úřadu prezidenta republiky a dle mého názoru nelze jeho postavení srovnávat s postavením vlády, u které je samozřejmě větší zájem na tom, aby fungovala a řídila stát.

Důvody abdikace mohou být různé. Přes zdravotní, rodinné, psychologické tak mám za to, že důvodem pro abdikaci může být i dovození politické odpovědnosti prezidenta republiky. Tento typ odpovědnosti ovšem není odpovědností ve smyslu ustanovení čl. 54 Ústavy, tedy odpovědností vůči ostatním ústavním činitelům, nýbrž vůči politické straně, jejíž je prezident republiky členem. Pokud prezident republiky např. dlouhodobě vykonává svůj úřad v rozporu s ideologií politické strany, jejíž je členem, může to vést ke ztrátě podpory této politické strany a nelze vyloučit, že prezident republiky se v tomto důsledku rozhodne abdikovat. Dle mého názoru, jak uvádím výše, by prezident republiky měl být moderátorem ústavněprávních vztahů mezi jednotlivými ústavními orgány. Za tím účelem si myslím, že je minimálně vhodné, aby prezident republiky byl ve svém postavení prostý jakékoliv politické příslušnosti, neboť ta je schopna toto jeho postavení (do určité míry nezávislé) narušit.

2.5. Přímá volba prezidenta republiky

V únoru roku 2012 byl Parlamentem ČR přijat ústavní zákon zavádějící zásadní změnu do našeho ústavního systému, a to institut přímé volby prezidenta republiky, oproti tradiční a v parlamentních republikách typičtější nepřímé volbě. Zavedení bylo motivováno určitou sociální poptávkou, kdy občané chtěli mít možnost zvolit si svého prezidenta, nicméně podle některých autorů byla tato poptávka fiktivní.¹⁰⁷

V roce 2013 proběhla první přímá volba, ve které zvítězil současný prezident Miloš Zeman, který své vítězství obhájil i ve druhé a zatím poslední přímé volbě v roce 2018. Kolem obou voleb vzešlo mnoho sporů, nejasností a také judikatury Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu České republiky. Cílem této kapitoly je podat stručný obraz o přímé volbě prezidenta republiky, nastínit jednotlivé její problematické aspekty a také na základě vlastního výzkumu zjistit jak společnost přímou volbu a celkově úřad prezidenta vnímá.

V současné době je přímá volba prezidenta upravena v čl. 56 Ústavy, který stanoví určitá výchozí základní pravidla volby, a prováděcím zákonem č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky, který stanoví podrobnější pravidla celé volby.

První odstavec čl. 56 Ústavy stanoví konkrétní způsob přímé volby, který je totožný s volbami do Poslanecké sněmovny a Senátu, tedy „*tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.*“ Volební systém je logicky většinový, byť jej Ústava výslovně neuvádí, jelikož volební systém poměrného zastoupení by vedl k mnohosti prezidentů, což Ústava nepřipouští.

Ve druhém odstavci jsou upraveny podmínky zvolení již v prvním kole volby. Pokud není nikdo zvolen, přistupuje se ke druhému kolu volby. Není zcela jasné, zda je potřeba nadpoloviční většina hlasů všech oprávněných voličů nebo jen většina hlasujících. Nicméně důvodová zpráva k tomu uvádí, že pro zvolení prezidentem republiky v prvním kole volby se nadpoloviční většina počítá z celkového počtu hlasujících, to znamená těch, kteří se volby účastní. Stejně říká i zákon o volbě prezidenta republiky, že „*zvolen je ten kandidát, který získal nadpoloviční většinu z celkového počtu platných hlasů oprávněných voličů, kteří se voleb zúčastnili a odevzdali platný hlas.*“¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ KOKEŠ, Marian. Judikatura NSS: Volba prezidenta republiky. Soudní rozhledy. 2013, č. 7-8, s. 248-252

¹⁰⁸ Srov. ust. § 54 zák. č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

Zajímavostí je, že není nikde stanoveno minimální kvorum, tedy počet minimální volební účasti pro platnost hlasování. To znamená, že prezident republiky může být zvolen i za velmi nízké volební účasti. Toto riziko je však reálně minimální vzhledem k poslední volební účasti v prezidentských volbách 61%.

Ústava nejspíš i počítá s tím, že zvolení v prvním kole je spíše výjimečnou situací a proto upravuje i kolo druhé, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti. Jedná se o kandidáty s nejvíce hlasy. Ústava upravuje i málo pravděpodobnou situaci rovnosti hlasů.¹⁰⁹ Vždy je však zajištěno, aby do druhého kola postoupili alespoň dva kandidáti.

Ve třetím odstavci jsou upraveny podmínky zvolení ve druhém kole a zase velmi nepravděpodobná situace nezvolení pro rovnost hlasů a vyhlášení nové volby. Ve druhém kole volby postačuje získání nejvyššího počtu platných hlasů oprávněných voličů. Zde je opět riziko zvolení velmi nízkým počtem voličů, jelikož není stanoveno minimální kvorum. Zájem o druhé kolo volby je zpravidla nižší, jelikož voliči, kteří podporovali kandidáta, který „vypadl“ v prvním kole volby, nechtějí hlasovat pro jeho konkurenta a nejdou tak následně k volebním urnám.

Je upravena i situace, kdy ve druhém kole některý kandidát odstoupí nebo ztratí volitelnost nebo zemře. Kandidát se může vzdát kandidatury do 24 hodin před zahájením hlasování a nelze to vzít zpět.¹¹⁰ Pokud se kandidát platně vzdá své kandidatury, k jeho hlasům se nepřihlíží. Do druhého kola pak postupuje kandidát, který se v prvním kole umístil jako „další v pořadí“, resp. další s nejvyšším počtem hlasů. Toto pravidlo opět zajišťuje to, aby se ve druhém kole utkali alespoň dva kandidáti. Každopádně právní úprava počítá i se situací, kdy všichni kandidáti se vzdají kandidatury nebo ztratí volitelnost tak, že zbyde jen jediný kandidát. Pak stejně ke druhému kolu volby dojde, a to z důvodu, aby bylo zabráněno spekulativnímu odstupování kandidátů s úmyslem zmařit volbu.¹¹¹

V pátém odstavci jsou stanoveny podmínky navrhování kandidátů na prezidenta republiky s tím, že právní úprava rozlišuje návrh občanský podpořený peticí, pod kterou je podepsáno minimálně 50 tis. oprávněných voličů, a návrh poslanecký či senátorský,

---

¹⁰⁹ Srov. též § 56 odst. 1–3 zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

¹¹⁰ Srov. ust. § 27 odst. 1 zák. č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

¹¹¹ SLÁDEČEK, Vladimír. Čl. 56 [Způsob a průběh volby]. In: SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. Ústava České republiky. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2016, s. 565. ISBN 978-80-7400-590-9.

kdy poslanecký návrh musí být podpořen alespoň dvaceti poslanci a senátorský návrh alespoň deseti senátory.

Podrobnosti navrhování kandidátů stanoví zákon o volbě prezidenta republiky, přičemž kandidátní listiny musejí být předloženy nejpozději 66 dnů před samotnou volbou, a to Ministerstvu vnitra, které kandidátní listiny registruje. Pro občanský návrh podpořený peticí není vyloučeno, aby občan podpořil více takových návrhů. Jediné omezení je stanoveno pro občana, který návrh podává. Ten může podpořit jen tuto kandidátní listinu.

Do budoucna je dle mého názoru otázkou, zda minimální počet podpisů nesnížit vzhledem k tomu jaké problémy ukázala praxe. Navíc reálně nedochází ke kontrole všech podpisů, ale pouze určité vzorku, což prakticky může vést ke znevýhodnění určitého kandidáta.¹¹²

V praxi se dokonce některé postupy Ministerstva vnitra při kontrole podpisů ukázaly chybnými na základě posouzení a rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.¹¹³

V šestém odstavci jsou pak upraveny podmínky aktivního volebního práva stejně jako u voleb do Senátu či Poslanecké sněmovny. Podmínkami jsou české občanství, dosažení 18 let věku a právo volit. Zákon o volbě prezidenta pak zpřesňuje podmínku věku a říká, že „*voličem je občan, který alespoň druhý den volby dosáhl věku 18 let, ve druhém kole volby může volit i občan, který alespoň druhý den konání druhého kola volby prezidenta republiky dosáhl věku 18 let*“.¹¹⁴

Termín konání voleb stanovuje prezident republiky stávající tak, aby nedošlo k situaci, že úřad není obsazen. Lhůta pro volby se stanoví tak, že od skončení volebního období stávajícího prezidenta se odpočítá 60 dnů.¹¹⁵

Dále Ústava upravuje i situaci, kdy k prezidentským volbám dochází pro uvolněný úřad prezidenta republiky, tedy pro situaci, kdy není žádný prezident (ať už pro abdikaci, úmrtí, nebo rozhodnutí Ústavního soudu). Je tak třeba odlišovat situaci kdy prezident není

---

¹¹² podrobněji srov. § 25 odst. 5 a 6 zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

¹¹³ Např. uznání kandidatury J. Bobošíkové (srov. rozhodnutí sp. zn. Vol 13/2012-36, č. 2796/2013 Sb. NSS, seš. 4; nebo případ T. Okamury rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. Vol 11/2012-63, č. 2795/2013 Sb. NSS, seš. 4

¹¹⁴ Ust. § 4 odst. 1 zák. č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

¹¹⁵ Dle důvodové zprávy „*jsou lhůty nastaveny tak, aby byl zajištěn dostatečný časový prostor pro organizačně technické zabezpečení volby prezidenta republiky, a předešlo se tak riziku uprázdnění prezidentského úřadu.*“

schopen úřad vykonávat např. pro nemoc a situaci, kdy hlava státu není. Počátek lhůty nastává den po uvolnění úřadu.¹¹⁶ V této situaci pak vyhlašuje volby předseda senátu.¹¹⁷

Devátý odstavec pak upravuje zcela výjimečnou situaci, kdy není obsazena ani funkce prezidenta republiky ani funkce předsedy Senátu. V této situaci, kterou bychom mohli nazvat ústavní krizí, vyhlašuje prezidentské volby předseda Poslanecké sněmovny.

Hned se mi nabízí otázka, kdo bude vyhlašovat prezidentské volby v situaci tak velké ústavní krize, kdy ani tato funkce nebude obsazena. Dle mého názoru nikdo jiný, než tyto tři subjekty pravomoc vyhlásit volby nemají, tudíž bude zapotřebí počkat do ustanovení někoho do jedné z funkcí předsedy Senátu nebo předsedy Poslanecké sněmovny.

---

¹¹⁶ Srov. nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 33/97

¹¹⁷ Ust. § 3 odst. 1 zák. č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

PRAKTICKÁ ČÁST

3. Výzkum týkající se přímé volby prezidenta republiky

Během psaní této práce jsem narazil v odborné literatuře, v článcích popř. i internetových zdrojích na určité informace, které se týkaly přímé volby prezidenta republiky, a souvisely s míněním občanů např., že občané přímou volbu chtějí nebo naopak, že přímou volbu nechťejí, že prezident republiky je vnímán jako velmi silný nebo naopak velmi slabý. Na základě těchto informací, které rezonují televizními zprávami v časech před prezidentskými volbami, jsem se rozhodl tato tvrzení a informace ověřit v rámci zpracování této práce.

V rámci této kapitoly bude rozebrán můj výzkum a analyzovány jeho výsledky. Cílem tohoto výzkumu je zjistit jak společnost celkově vnímá úřad prezidenta republiky a zda souhlasí s tím, aby byl volen v přímých volbách. Pro naplnění tohoto cíle byla v rámci výzkumu zvolena metoda dotazníkového šetření.

3.1. Úvodem

V rámci jednoduchého dotazníkového šetření jsem se rozhodl oslovit celkem 100 respondentů v Plzni a okolí. Dotazník byl vytvořen v elektronické podobě a zaslán jednotlivým respondentům.

Dotazník se skládá z 10 otázek, které jsou systematizovány tak, že úvodní otázky mají za cíl získat určité údaje o respondentovi tak, aby byla zachována jeho anonymita. Další otázky jsou směřovány k samotnému úřadu prezidenta republiky, jeho postavení a volbě.

V rámci jednotlivých otázek mohli respondenti vybírat z uzavřeného výčtu nabízených odpovědí. Metoda uzavřených odpovědí byla zvolena pro lepší analýzu zjištěných informací.

Konkrétní znění otázek a nabízených odpovědí je uvedeno v tabulce č. 1 která tvoří přílohu č. 2 této práce.

3.2. Výsledky výzkumu

V rámci provedeného dotazníkového šetření byly na základě výše uvedených otázek zjištěny následující informace.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 91 mužů a 9 žen, přičemž polovina dotázaných jsou ve věku 21-25 let a celkově drtivá většina respondentů je ve věku do 35 let.

Většina respondentů patří mezi středoškolsky vzdělané s úspěšnou maturitní zkouškou. 14 respondentů je vysokoškoláků a pouhých 9 má základní vzdělání. Nutno upozornit, že respondenti se základním vzděláním jsou zároveň v nejnižší věkové skupině. Zajímavostí je, že ani jeden respondent nemá vzdělání vyšší odborné.

Na otázku č. 4 – „*Souhlasíte s tím, aby prezident republiky byl volen přímo občany?*“ odpovědělo 89 respondentů, že souhlasí a pouhých 11 respondentů, že nesouhlasí.

Na otázku č. 5 – „*Je podle Vás současný systém prezidentských voleb spravedlivý?*“ odpovědělo 69 respondentů, že ano, a 31 respondentů, že ne.

Na otázku č. 6 – „*Jste spokojeni s posledním výsledkem prezidentských voleb?*“ odpovědělo 45 respondentů, že ano, a 55 respondentů, že ne.

Na otázku č. 7 – „*Volili jste v posledních prezidentských volbách?*“ odpovědělo 64 respondentů, že ano, a 36 respondentů, že ne.

Na otázku č. 8 – „*Má podle Vašeho názoru silnější postavení prezident nebo předseda vlády?*“ odpovědělo 28 respondentů, že prezident, a 72 respondentů, že předseda vlády.

Na otázku č. 9 – „*Myslíte si, že zavedení přímé volby prezidenta přineslo i jeho silnější postavení?*“ odpovědělo 54 respondentů, že ne, a 46 respondentů, že ano.

Na poslední otázku – „*Chtěli byste, aby byl systém přímé volby prezidenta zrušen?*“ odpovědělo 79 respondentů, že ne, a 21 respondentů, že ano.

Grafické znázornění výsledků tvoří přílohu č. 1 této práce.

3.3. Analýza výsledků výzkumu

Na základě provedeného výzkumu metodou dotazníkového šetření, jehož otázky a výsledky jsou popsány výše, jsem dospěl k určitým závěrům, které jsou předmětem této kapitoly.

V rámci dotazníkového šetření se mi bohužel nepovedlo genderově vyvážit skupinu respondentů, kdy přes 90% respondentů tvořili muži, nicméně s ohledem na rovnost mužů a žen v rámci volebního práva, kdy Ústava nerozeznává mezi voličem mužem a voličem ženou, není toto na vadu celého výzkumu.

Co se týče věkové skupiny respondentů, je tato rozložena do věku především mezi 18 až 35 lety s tím, že většina respondentů jsou středoškolsky vzdělaní s maturitou. Jedná se tak o skupinu tvořící „*voliče budoucnosti*“ a proto je názor na volby a úřad prezidenta dle mého názoru důležitý.

Odpovědi na čtvrtou otázku jednoznačně ukazují to, že občané chtějí, aby prezident byl volen v přímých volbách, nicméně dle odpovědí na pátou otázku lze vypočítat o něco menší počet respondentů, kteří stávající systém považují za spravedlivý. Je tudíž do budoucna k zamyšlení, zda by se systém přímé volby neměl změnit vzhledem k tomu, že byl zaveden na základě sociální poptávky občanů. Nicméně nutno podotknout, že téměř 70 % respondentů jej stále považuje za spravedlivý.

Šestá otázka a odpovědi na ní více méně kopírují volební výsledek prezidentský voleb 2018. Spokojenost, respektive nespokojenost s volebním výsledkem však nevypovídá o kvalitě systému přímé volby, ale v rámci výzkumu nám ukazuje určitou relevanci v rámci širšího okruhu voličů než je počet dotázaných. Stejně tak o tom vypovídá výsledek odpovědí na sedmou otázku, kdy 64 % respondentů volilo v posledních prezidentských volbách.¹¹⁸

Odpovědi na osmou otázku ukazují, že občané vnímají silnějšího předsedu vlády než prezidenta republiky. V rámci ústavního systému je to především předseda vlády, který řídí jednotlivé resorty prostřednictvím svých ministrů a určuje tak celkový politický chod České republiky, nicméně nutno podotknout, že ona tázaná síla postavení nevyplývá pouze z úřadu resp. funkce jako takové, ale zároveň z osobnosti prezidenta a předsedy

---

¹¹⁸ Srov. Volební účast v prezidentských volbách 2018. dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2018/pe41?xjazyk=CZ&xv=1>

vlády. Výsledek dotazníkového šetření nepochybně ovlivňují i osobnosti současného prezidenta a premiéra a jejich prezentace v rámci médií. Lze tak do určité míry říci, že odpovědi na osmou otázku ukazují, že společnost vnímá jako silnějšího Andreje Babiše než Miloše Zemana.

Zavedení přímé volby je polovinou respondentů vnímáno jako zesílení jeho postavení a druhou polovinou nikoliv. Tento výsledek mne velmi překvapil, jelikož jsem jednoznačně toho názoru, že prezidentovo postavení přímá volba jednoznačně zesiluje. Dle mého názoru je to dáno tím, že prezident republiky je zpravidla zvolen větším počtem voličů než předseda vlády, a tudíž může být považován za legitimnějšího zástupce lidu. Touto větší legitimitou pak může být motivován „*podrážet nohy*“ předsedovi a ostatním členům vlády. Zdá se mi poněkud nesystematické, že osoba premiéra, která má politicky řídit celou Českou republiku, by měl mít méně legitimní postavení, než hlava státu, která má, jak již jsem zmínil výše, spíše úlohu garanční a stabilizační. Přímá volba tak takové fungování ústavního systému má potenciál destabilizovat.

Odpovědi na poslední otázku pak ukazují, že by měl být stávající systém přímé volby zachován. Zajímavé je srovnat výsledky čtvrté a poslední otázky, kdy 21% respondentů je pro zrušení stávajícího systému přímé volby a pouhých 11% respondentů nesouhlasí, aby byl prezident republiky volen přímo. Lze asi předpokládat, že procento respondentů chtějící zrušení systému přímé volby by chtělo nejspíše zrušit současný systém přímé volby a nahradit je například jiným systémem.

I přes určité procento respondentů hlásící se k tomu, aby přímá volba byla zrušena, je toto procento velmi malé až zanedbatelné. Zároveň si myslím, že zrušení přímé volby a případný návrat k nepřímé volbě by z hlediska ústavněprávního byl opět rizikový, neboť každá změna ústavního systému má potenciál celý systém změnit.

Návrat k původní nepřímé volbě by zároveň představoval změnu Ústavy, která by dle mého názoru měla být spíše rigidní než flexibilní. To, že by Ústava měla být měněna pouze výjimečně, uvádí i významní ústavní právníci jako K. Klíma nebo V. Pavlíček.

Závěrem bych chtěl říci, že výzkum jednoznačně ukazuje, že zavedení přímé volby má v České republice své opodstatnění, kterým jsou samotní voliči jako významný prvek voleb, kteří chtějí volit svého prezidenta.

Tím se i potvrzuje původní motiv zavedení přímé volby, kdy při debatách v jednotlivých komorách Parlamentu bylo argumentováno tím, že voliči chtějí přímou

volbu prezidenta a následně po zavedení přímé volby se psali různé články o tom, že deklarovaný motiv byl zcela fiktivní a smyšlený.

Závěr

Postavení prezidenta republiky je velice zajímavým tématem, které je neustále aktuální s ohledem na cyklické volby a faktický výkon prezidentského úřadu, a to nejen v České republice ale i v jiných státech Evropy.

Zvláštnost prezidentova postavení vychází z ústavního systému a modelu formy vlády, na kterém je založen. V zásadě lze říci, že se rozeznávají dva modely formy vlády republiky, a to prezidentský a parlamentní.

Prezidentský zřetelně odděluje zákonodárná a výkonnou moc, kdy parlament (nebo jiný vrcholný orgán zákonodárné moci) vydává zákony, prezident řídí stát politicky a spravuje jej spolu s ministry, kteří jsou mu podřízeni. Prezident je tak zároveň předsedou vlády a ministři tvoří jeho kabinet. Typické pro tento model je přímá volba prezidenta.

V parlamentní je vláda zásadně jmenována prezidentem republiky, přičemž prezident musí jmenovat takové osoby mající důvěru zákonodárné moci. Zde hrají často důležitou roli ústavní zvyklosti, kdy je velmi častou ústavní zvyklostí, že prezident jmenuje jako předsedu vlády lídra většinové politické strany. Tudíž v parlamentní republice by měla vládnout strana parlamentní většiny. Vláda je pak odpovědná parlamentu, resp. dolní komoře parlamentu. Odpovědnost vůči oběma komorám je výjimečný atypický model objevující se například v Itálii.

V rámci ústavního systému České republiky zaujímá prezident republiky zcela mimořádné postavení, které vychází z parlamentního systému formy vlády, který vychází již z tradic založených v dobách první republiky T. G. Masarykem, který post prezidenta republiky koncipovaný jako silný dokázal do Ústavy 1920 prosadit. Silné postavení prezidenta republiky je tak od těchto dob určitým tradicionalismem. Nutno k tomu ale upozornit, že toto silné postavení se odvíjí také od osobnosti konkrétního prezidenta. K tomu například uvádí J. Kysela, že *„je třeba mít na paměti, že ústavní postavení prezidenta republiky v rámci ústavního systému České republiky není s faktickou rolí prezidenta zcela identické. Prezident republiky tak může díky své osobnosti značně*

přesahovat rámeček, který mu stanovuje ústavní systém, což platí samozřejmě i naopak.“

119

V této bakalářské práci jsem se pokusil podat jasný a úplný obraz o postavení a pravomocích prezidenta republiky zejména s ohledem na přímou volbu.

V zásadě je třeba vnímat dvojí postavení prezidenta republiky, který je zároveň hlavou státu a zároveň součástí moci výkonné. V rámci právní vědy ústavního práva jsou na tuto problematiku velmi odlišné pohledy. Autoři V. Pavlíček či J. Wintr zastávají názor, že prezident republiky postavení garanta řádu, stability ústavního systému a moderátora sporů mezi politickými představiteli. Autor Z. Koudelka tento názor odmítá a říká, že Ústava je postavena na tzv. tripartitě moci, tedy na rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, přičemž uvnitř těchto mocí dochází k určitému dělení, dualismu, kdy jednotlivé moci jsou představovány více orgány. V legislativě je to Poslanecká sněmovna a Senát. Justice je rozdělena na obecné soudy a Ústavní soud ČR. A moc výkonná je rozdělena mezi prezidenta republiky a vládu.

Dle mého názoru je oba protipóly vnímat a brát je jako fakta. Proto si myslím, že prezident republiky vykonává v zásadě obojí postavení s tím, že jelikož je ústavní systém České republiky založen na parlamentní formě vlády měl by prezident republiky být spíše hlavou státu, která především reprezentuje stát navenek a je garantem a stabilizátorem ústavního systému. Toto vychází mimo jiné i z jeho slibu, který je analyzován v kapitole 2.3. této práce.

Postavení prezidenta republiky vyplývá mj. i z jeho pravomocí, kterými jsem se zabýval v kapitole druhé, kdy v zásadě lze říci, že prezidentovo pravomoci nejsou upraveny pouze v Ústavě, ale i v jiných podústavních předpisech.

Zároveň tyto pravomoci lze obecně dělit na autonomní, neboli samostatné, a kontrasignované, neboli nesamostatné, přičemž jejich vymezení se v minulosti věnoval i Ústavní soud, který ve svém nálezu Pl. ÚS 43/93 uvádí, že spolupodpis člena vlády není vyžadován tam, kde rozhodnutí prezidenta republiky souvisí s výkonem jeho pravomocí autonomních a dále pravomocí, které mu jsou dány obyčejným zákonem, a nejedná se o rozhodnutí prezidenta v právním smyslu. Podústavní pravomoci jsou tak vždy

---

¹¹⁹ KYSELA, Jan. Prezident republiky v Ústavním systému ČR - perspektiva ústavněprávní. In: 350 NOVÁK, Miroslav.; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Dokořán, 2008, s. 235 a násl.

kontrasignované. Ústavní vývoj v České republice měnil pravomoci prezidenta republiky z kontrasignovaných na autonomní a obráceně. Až Ústava České republiky zakotvila oba druhy pravomocí současně. Dle mého názoru se i zde odráží právě dvojí postavení prezidenta republiky jako hlavy státu a orgánu moci výkonné, který ovšem není nadřazen ani podřízen vládě, nýbrž je orgánem spolupracujícím, přičemž tato spolupráce je nezbytná pro řádné fungování a utváření zahraniční politiky jakož i celé moci výkonné.

Dospěl jsem k názoru, že vzhledem k tomu, že prezident republiky není odpovědný z výkonu svého úřadu, představuje kontrasignace předsedou vlády přenos odpovědnosti na celou vládu. Jelikož dochází k takovému přenesení odpovědnosti, není Ústavou dána povinnost předsedy vlády nebo jím pověřeného člena akt prezidenta republiky kontrasignovat. Vyústěním této odpovědnosti, která je odpovědností politickou, může být vyslovení nedůvěry vládě a její následná demise. Dle mého názoru se i zde projevuje určitý systém brzd a vyvážení, kdy vláda by měla brzdit prezidenta republiky v takovém výkonu pravomocí, který by byl nepřiměřený, a pokud by jej „neubrzdila“ nese za to odpovědnost.

Dle mého názoru je však prezident České republiky hlavou státu v parlamentní republice, jehož úlohou by mělo být zejména reprezentovat stát navenek, být garantem řádu a stability, jakož i moderátorem politických sporů.

Postavení prezidenta republiky vyplývá i z jeho slibu, který jsem rozebral v kapitole 2.3 této práce. V této kapitole jsem dospěl k názoru, že by byla vhodná ústavní novela. De constitutione ferenda bych byl pro změnu Ústavy a to takovou, kdy by bylo vhodné zakotvit, že původní prezident zůstává ve funkci do té doby, než nový prezident složí svůj slib a ujme se úřadu. Znamenalo by to prakticky to, že by proběhly volby a v den složení slibu by původní prezident předal nastupujícímu svůj úřad. Tudíž by nemohla vzniknout situace, kdy by Česká republika byla bez hlavy státu. Novela Ústavy by mohla vypadat například tak, že do článku 59 Ústavy by se přidala následující věta: „*Původní prezident republiky zůstává ve funkci, dokud se nově zvolený prezident republiky neujme úřadu.*“

Dále jsem se v práci zabýval odpovědností prezidenta republiky. V této části jsem dospěl k závěru, že by bylo vhodné v sankcích za ústavní delikty prezidenta republiky zakotvit, aby Ústavní soud měl v tomto ohledu na výběr, tedy mohl by podle intenzity deliktu rozhodnout o ztrátě prezidentského úřadu nebo způsobilosti jej znovu nabýt. Zároveň považuji za vhodné, pokud by Ústavní soud neshledal delikt natolik závažný,

aby ukládal sankci, mohl by jen rozhodnout o vině, ale od sankce by mohl upustit, pokud by nešlo o velezradu. Tato novela, byť byla již navrhována, se však zatím nesesetkala s úspěchem, byť je dle mého názoru a také názoru ústavních právníků kvalitní úpravou a „*krokem dopředu*“.¹²⁰ Zároveň tato novela počítala i s tím, že by ústavní žalobu na prezidenta republiky mohly podat obě komory Parlamentu samostatně se souhlasem té druhé. Tuto možnost považuji za nekoncepční, jelikož vztah prezidenta republiky k jednotlivým komorám je zcela odlišný, neboť vůči Senátu skládá slib a má vůči němu ústavněprávní odpovědnost, která mimo jiné vyplývá i z porušení slibu. Vůči Poslanecké sněmovně má postavení spíše dohlížející, svolávací a může Poslaneckou sněmovnu rozpustit. Právě pravomoc prezidenta republiky, že může rozpustit Poslaneckou sněmovnu je absolutním protipólem předmětné možnosti Poslanecké sněmovny ústavně žalovat prezidenta republiky. Pokud by tudíž byla dána možnost Poslanecké sněmovně podat ústavní žalobu na prezidenta republiky, je toto schopno narušit vzájemný vztah těchto dvou ústavních orgánů, popř. i změnit celý ústavní systém. Dále jsem v podkapitole 2.4.1 dospěl k závěru, že politická odpovědnost prezidenta republiky může vést až k jeho abdikaci, neboť tento typ odpovědnosti není odpovědností ve smyslu ustanovení čl. 54 Ústavy, tedy odpovědností vůči ostatním ústavním činitelům, nýbrž vůči politické straně, jejímž je prezident republiky členem. Pokud prezident republiky například dlouhodobě vykonává svůj úřad v rozporu s ideologií politické strany, jejíž je členem, může to vést ke ztrátě podpory této politické strany a nelze vyloučit, že prezident republiky se v tomto důsledku rozhodne abdikovat. Dle mého názoru, jak uvádím výše, by prezident republiky měl být moderátorem ústavněprávních vztahů mezi jednotlivými ústavními orgány. Za tím účelem si myslím, že je minimálně vhodné, aby prezident republiky byl ve svém postavení prostý jakékoliv politické příslušnosti, neboť ta je schopna toto jeho postavení (do určité míry nezávislé) narušit.

Dále jsem se v teoretické i praktické části zabýval přímou volbou prezidenta republiky, která je dle mého názoru v ústavním systému České republiky cizím prvkem, neboť nepatří do tradiční parlamentní formy vlády, kterou Česká republika je. Nicméně jedná se o prvek, který dle mnou provedeného výzkumu je chtěný občany a právě i z tohoto důvodu byl zaveden.

---

¹²⁰ VNENK, Vladislav. Ústavněprávní odpovědnost prezidenta republiky ve světle připravované novely Ústavy. Právní rozhledy. 2015, č. 21, s. 744-745

Prvek přímé volby *de iure* nezesiluje právní postavení prezidenta, ale zesiluje jeho faktické postavení, neboť oproti jiným ústavním aktérům se jeho funkce stává legitimnější díky většímu počtu získaných hlasů.

Větší legitimita úřadu prezidenta republiky představuje určitou nesystémovost, jelikož osoba premiéra je v tomto ohledu slabším orgánem, což z hlediska politického řízení České republiky představuje riziko toho, že prezident republiky by si mohl chtít usurpovat více moci na úkor předsedy vlády.

Vzhledem k výše uvedenému je třeba si uvědomit, že se jedná pouze o potenciální ústavní rizika, která v praxi nemusí mít závažnější důsledky.

Výsledky výzkumu navíc ukazují, že občané chtějí přímou volbu zachovat, s čímž se ztotožňují, jelikož další změna Ústavy by znamenala riziko celkové změny ústavního systému. Navíc i dle názorů významných ústavních právníků by Ústava neměla být často měněna vzhledem k její spíše rigidní povaze.

Resume

The constitutional position of the President is a very interesting topic that is constantly up to date with regard to the election of the presidential office and the factual performance of the presidency office, not only in the Czech Republic but also in other European countries

Within the constitutional system of the Czech Republic, the President has a very extraordinary position based on the parliamentary system of government, which is based on the traditions established in the times of the First Czechoslovakia Republic by T.G. Masaryk, who succeeded in preserving the position of the President as a strong one. The strong position of the President since then is a certain traditionality. However, it should be noted that this strong position also depends on the personality of the particular president

In this graduation thesis I tried to give a comprehensive picture of the status and powers of the President, especially with regard to direct election.

In principle, the dual position of the President, who is at the same time the head of the state and also part of the executive power, must be seen. In czech science of constitutional law there are contradictory views about his position. I think that the President performances in principle both positions. The constitutional system of the Czech Republic is based on a parliamentary form of government, where the President should be the head of the state, which represents the state above and is the guarantor and stabilizer of the constitutional system.

In my opinion, however, the President of the Czech Republic is the head of state in the parliamentary republic, whose role should be to represent the state externally, to be a guarantee of order and stability, as well as a moderator of political disputes.

In my opinion, the direct election of the President in the constitutional system of the Czech Republic is a foreign element, as it does not belong to the traditional parliamentary form of government that the Czech Republic is. However, this is an element which, according to my research, is wanted by the citizens and that is why it was introduced.

Seznam literatury a zdrojů

MONOGRAFIE

ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. In: *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012, s. 173. ISBN 0323-0619

SUCHÁNEK, Radovan.; ŠIMÍČEK, Vojtěch.; VYHNÁLEK, Ladislav. Ústava České republiky - Komentář. Praha: Linde, 2010, 982 s. ISBN 978-80-7201-814-7

DANČÁK, Břetislav.; ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Aktuálnost změn Ústavy ČR*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 1999. 318 s. ISBN 8021022507

FOREJTOVÁ, Monika a kol. Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. 240 s. ISBN 978-80-87713-09-9

GRONSKÝ, Jan. Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. 1914-1945. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, 586 s. ISBN 8024610272

HÁCHA, Emil. Slovník veřejného práva československého. Svazek I. Reprint původního vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. vii, 871 s. ISBN 80-902752-5-7.

HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 430 s. ISBN 978-80-7380-395-7

KLÍMA, Karel kol. *Komentář k Ústavě a k Listině*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 1448 s. ISBN 978-80-7380-140-3

KLÍMA, Karel. a kol. *Odpovědnost veřejné moci*. Praha: Metropolitní univerzita v Praze, 2013. 536 s. ISBN 978-80-86855-94-3

KLÍMA, Karel. *Státověda*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 432 s. ISBN 978-80-7380-296-7

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995, 248 s. ISBN 80-7179-028-1

KYSELA, Jan. Prezident republiky v Ústavním systému ČR - perspektiva ústavněprávní. In: NOVÁK, Miroslav.; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). *Postavení hlavy státu*

v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Dokořán, 2008, 430 s. ISBN 978-80-7363-179-6

MIKULE, Vladimír.; SLÁDEČEK, Vladimír.; SYLLOVÁ, Jindřiška. Ústava České republiky, komentář. Praha: C.H.Beck, 2007, 949 s. ISBN 978-80-7179-869-9

NOVÁK, Miroslav.; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě.* Praha: Dokořán, 2008. 400 s. ISBN 978-80-7363-179-6

PAVLÍČEK, Václav. Ústavní listina a československá státní idea. In: *Československá ústava 1920. Devadesát let poté.* Marek Loužek (ed.), Příbram: CEP, 2010. 143 s. ISBN 978-80-86547-89-3

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. 1. díl. Obecná státověda.* Praha: Leges, 2014, 364 s. ISBN 978-80-7502-053-6

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl.* Praha: Linde a.s., 2008. 1152 s. ISBN 978-80-7502-084-0

RYCHETSKÝ. Pavel.; LANGÁŠEK, Tomáš.; HERC, Tomáš.; MLSNA, Petr. *Ústava České republiky. Zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1224 s. ISBN 978-80-7478-809-3

SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. 2. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2016, 1320 s. ISBN 978-80-7400-590-9

ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky.* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 240 s. ISBN 978-80-210-4520-0

VYHNÁNEK, Ladislav. *Ústava České republiky. Komentář.* Praha. Linde. 2010. 1536 s. ISBN 978-80-7201-814-7

WEYR, František. *Československé právo ústavní.* Praha: Melantrých a.s., 1937, 424 s. ISBN 978-80-7552-891-9

WEYR, František. *Soustava Československého práva státního.* Praha: Fr. Borový, 1924. 374 s.

ODBORNÉ ČLÁNKY

KOUDELKA, Zdeněk. Prezident a jmenování vlády. In: *Blog Zdeňka Koudelky* (online). 5.12.2013 (cit. 20.2.2019). Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/zdenekvoudelka.php?itemid=21780>

KOKEŠ, Marian. Judikatura NSS: Volba prezidenta republiky. *Soudní rozhledy*. 2013, č. 7-8, s. 248-252

NOVÁK, Miroslav.; BRUNCLÍK, Miloš (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008

KUDRNA, Jan. Odpovědnost za akty prezidenta republiky. *Správní právo*. 2013, roč. 46, č. 7-8, s. 385 – 405.

VNENK, Vladislav. *Ústavněprávní odpovědnost prezidenta republiky ve světle připravované novely Ústavy*. *Právní rozhledy*. 2015, č. 21, s. 744-745

AKADEMICKÉ PRÁCE

NOVÁKOVÁ, Lucie. *Výjimečný trest odnětí svobody*. Plzeň, 2018. Diplomová práce. Fakulta právnická ZČU v Plzni

JUDIKATURA

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/01

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 43/93

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/07

Rozhodnutí NSS sp. zn. Vol 13/2012-36, č. 2796/2013 Sb. NSS, seš. 4

Rozhodnutí NSS sp. zn. Vol 11/2012-63, č. 2795/2013 Sb. NSS, seš. 4

Rozhodnutí ESLP Paksas vs. Litva, stížnost č. 34932/04.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

zák. č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny

zák. č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu

zák. č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky

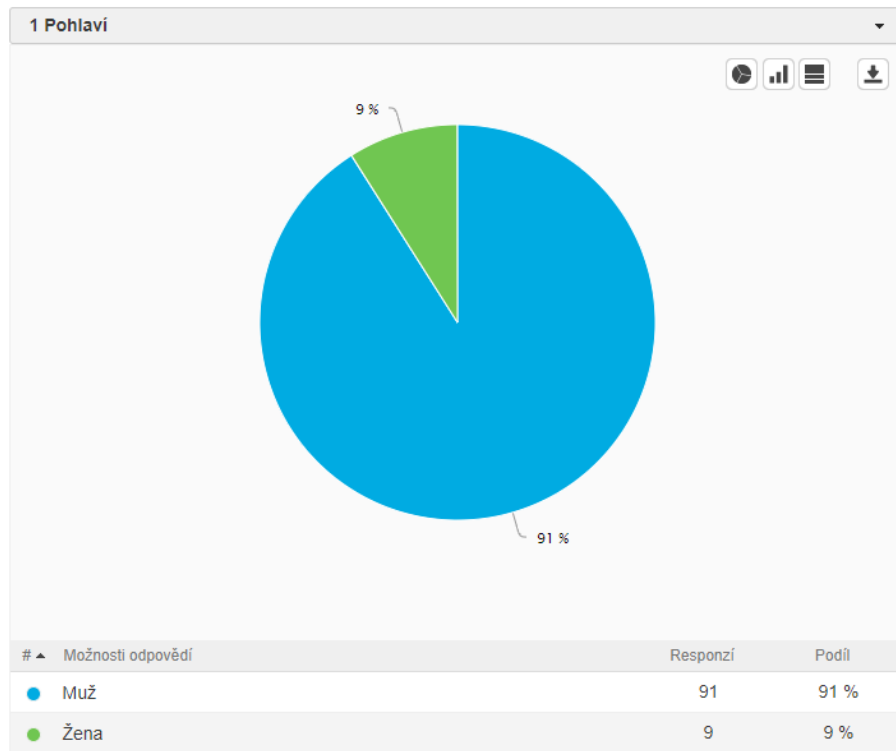
JÍNÉ ZDROJE

Volební účast v prezidentských volbách 2018. dostupné z:
<https://www.volby.cz/pls/prez2018/pe41?xjazyk=CZ&xv=1>

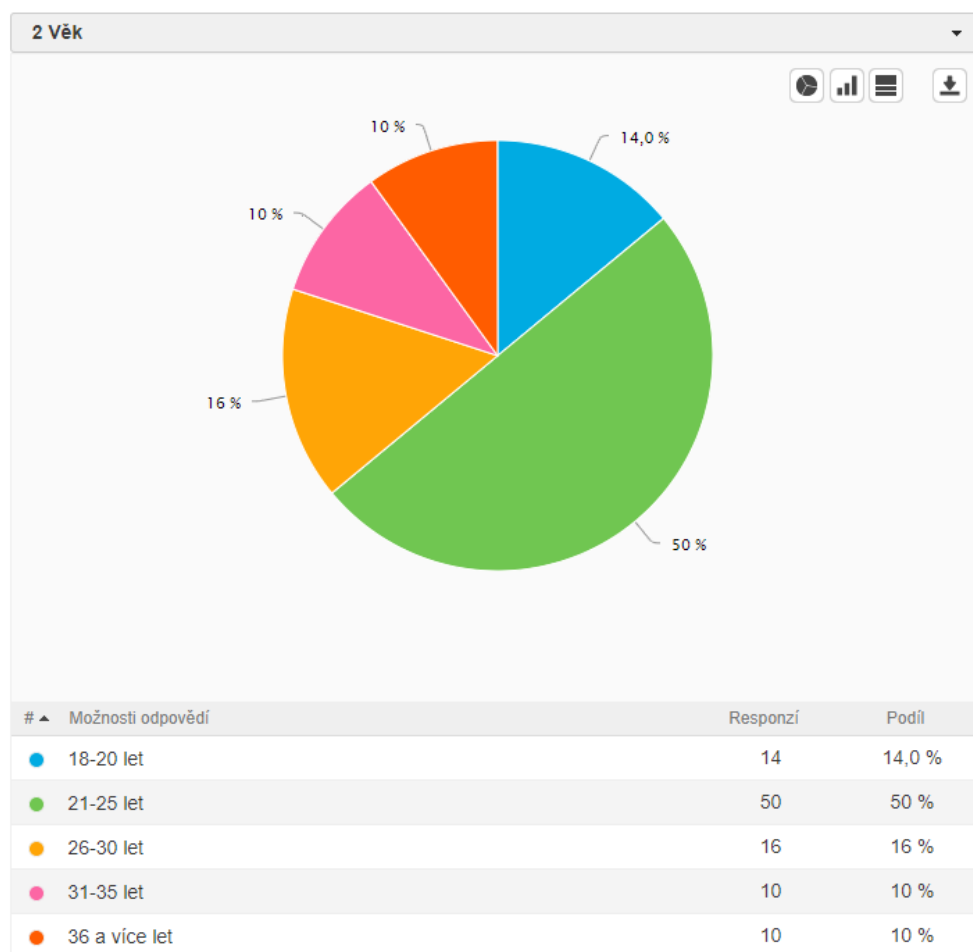
VNENK, Vladislav. *Postavení a pravomoci prezidenta České republiky v procesu sestavování vlády, odvolávání vlády a vládní demise*. Plzeň, 2017. Rigorózní. Fakulta právnická ZČU Plzeň. Vedoucí práce Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

Příloha č. 1 - Grafické znázornění výsledků dotazníkového šetření

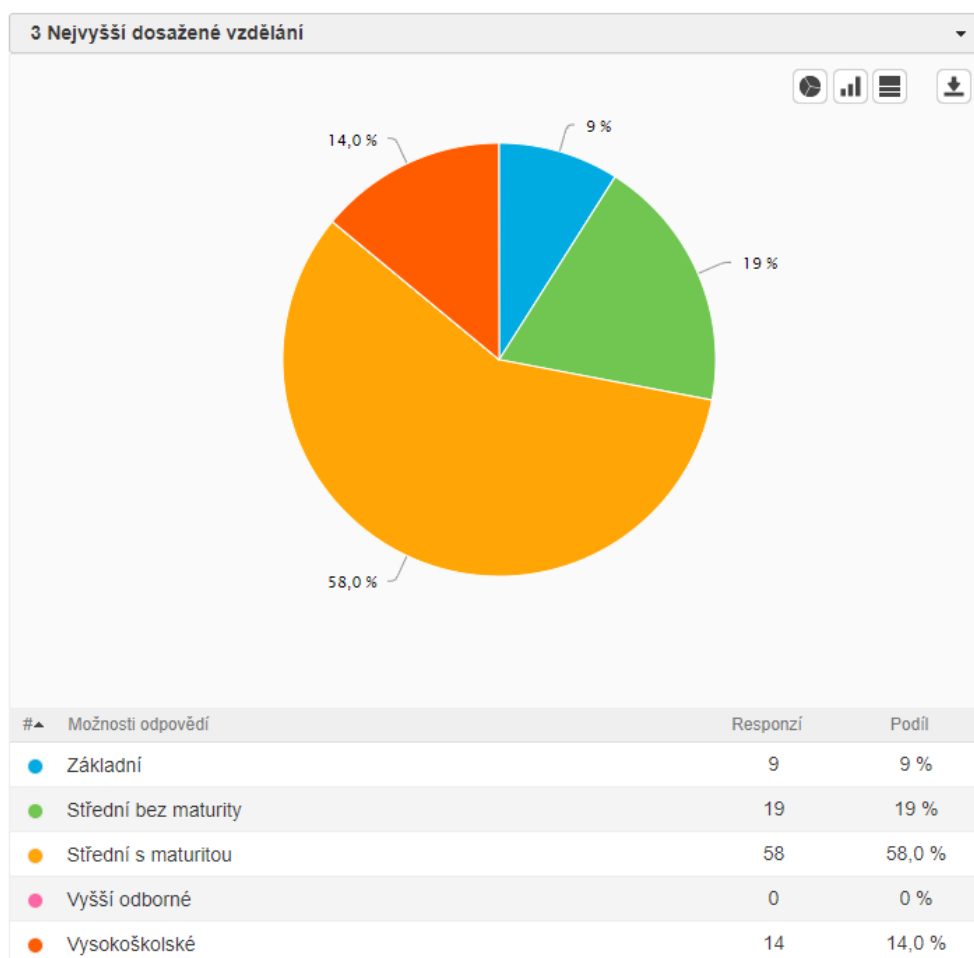
Obrázek č. 1 – Struktura odpovědí na otázku č. 1

Obrázek č. 2 - Struktura odpovědí na otázku č. 2

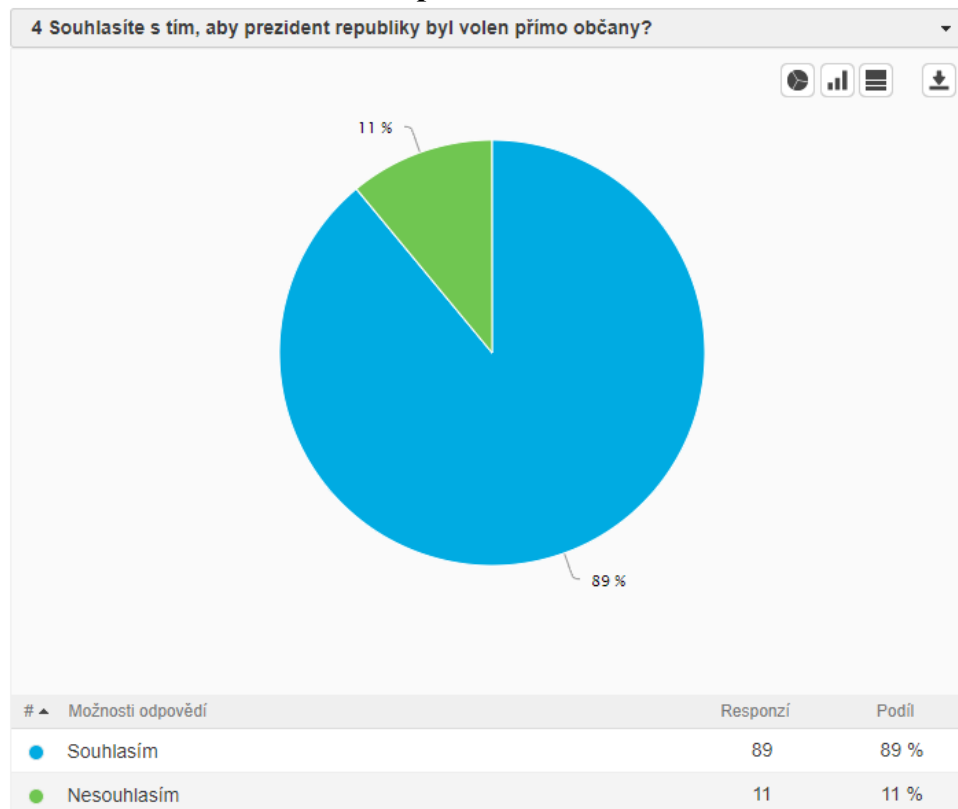

Obrázek č. 3 - Struktura odpovědí na otázku č. 3

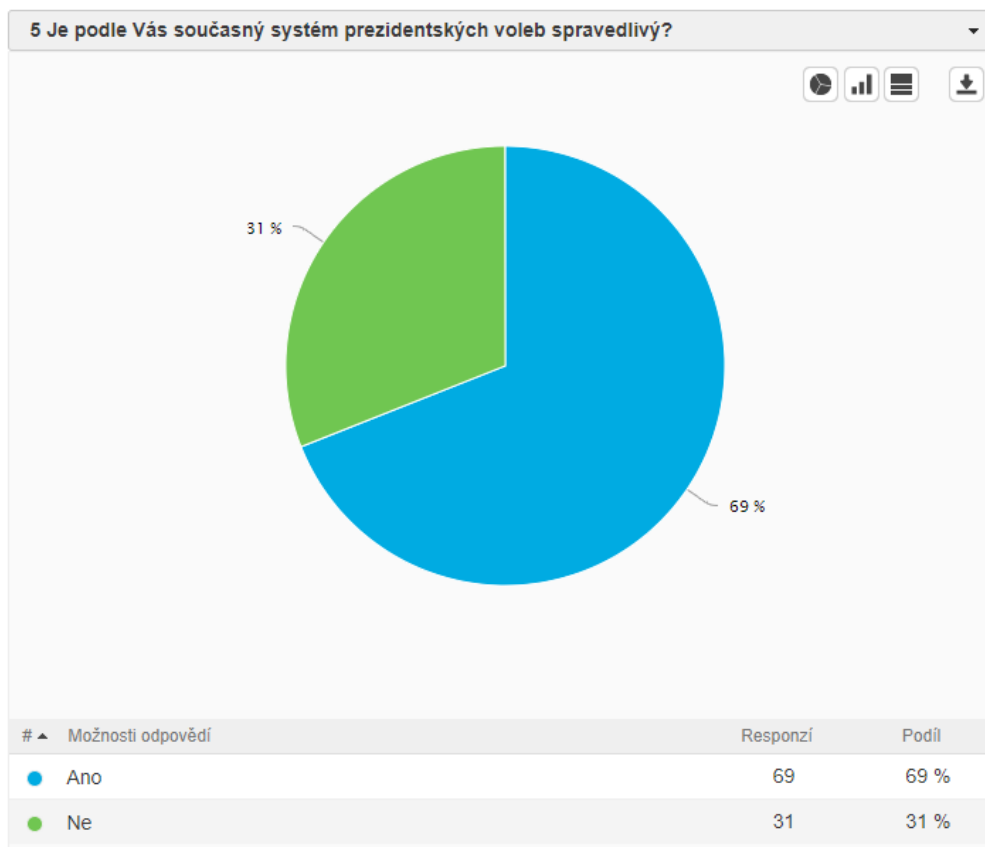

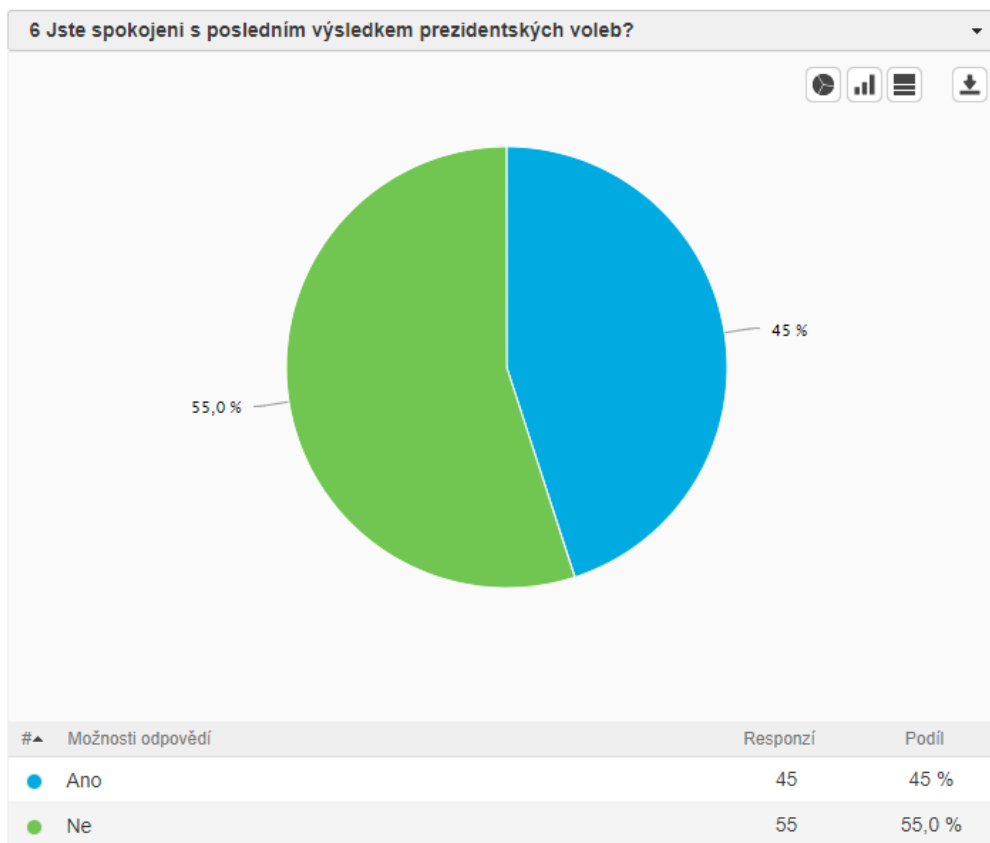
Obrázek č. 4 - Struktura odpovědí na otázku č. 4

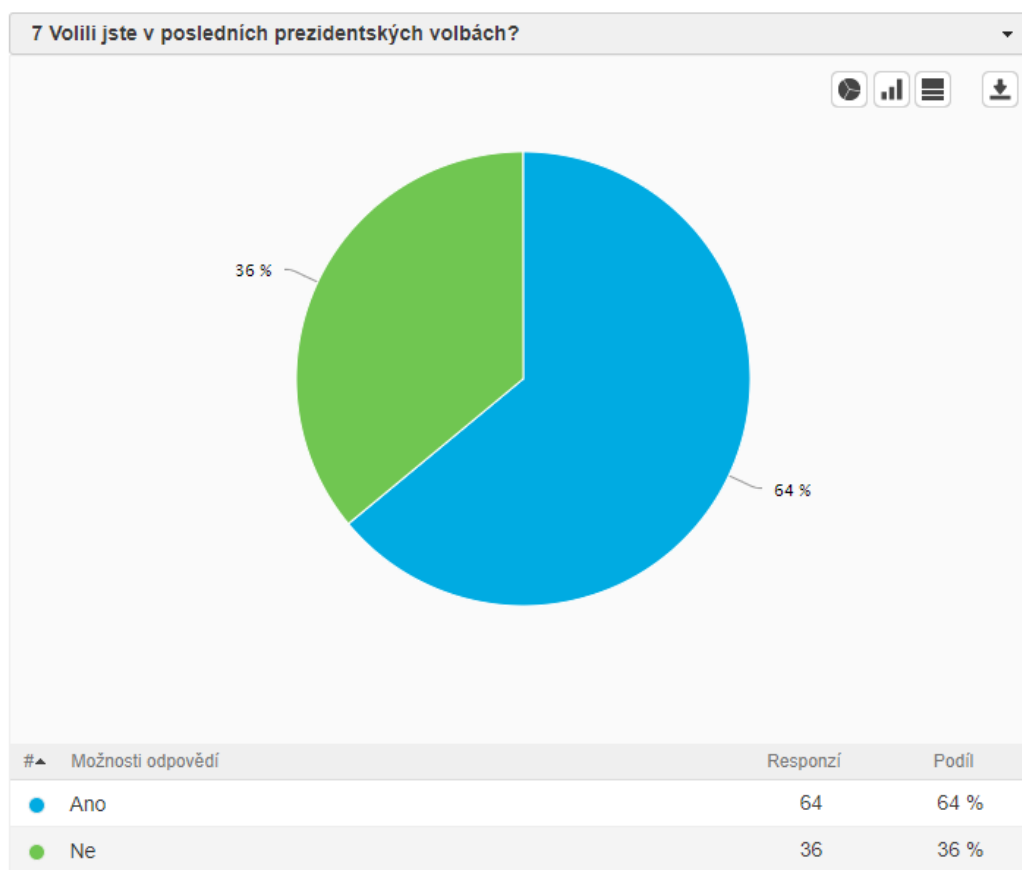
Obrázek č. 5 - Struktura odpovědí na otázku č. 5

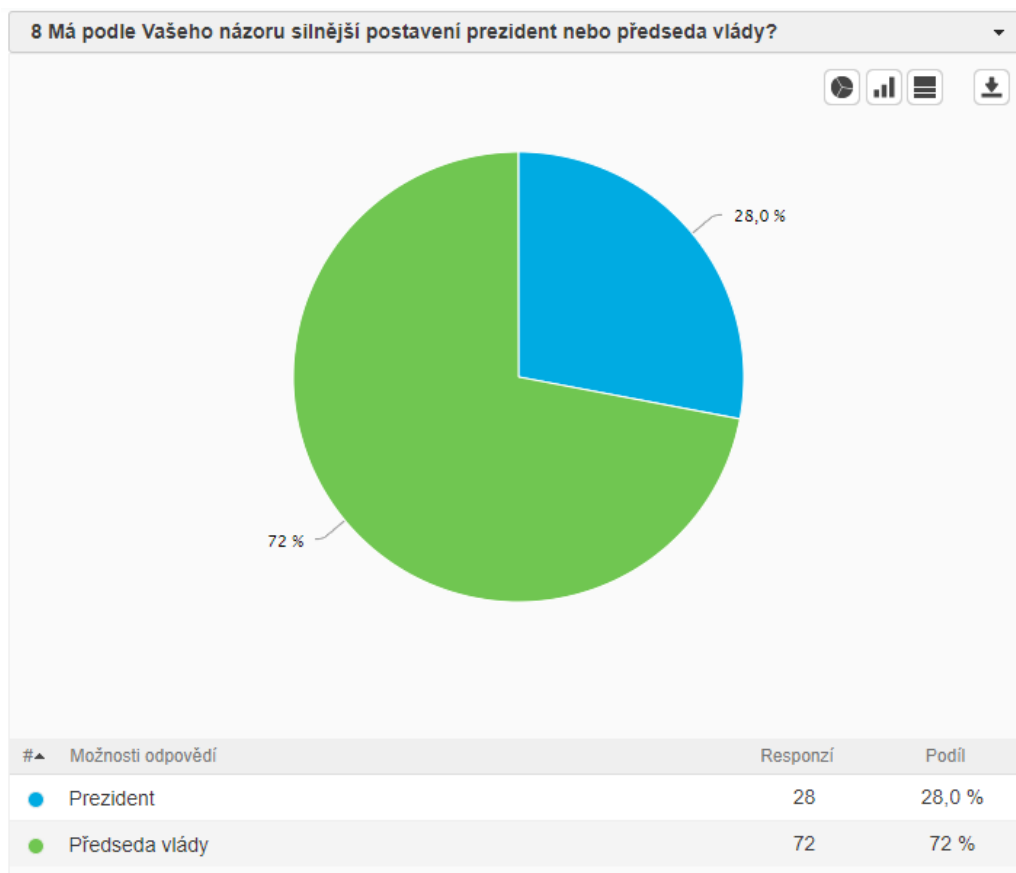
Obrázek č. 6 - Struktura odpovědí na otázku č. 6

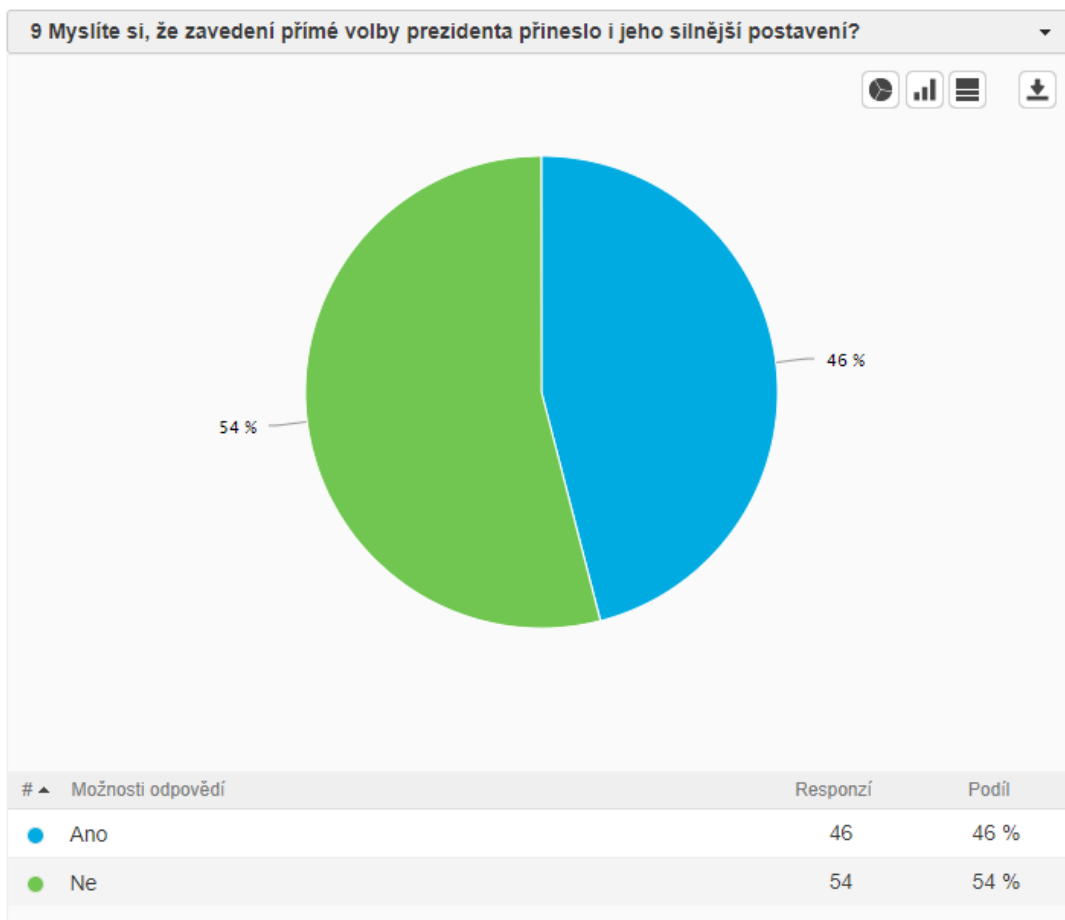
Obrázek č. 7 - Struktura odpovědí na otázku č. 7

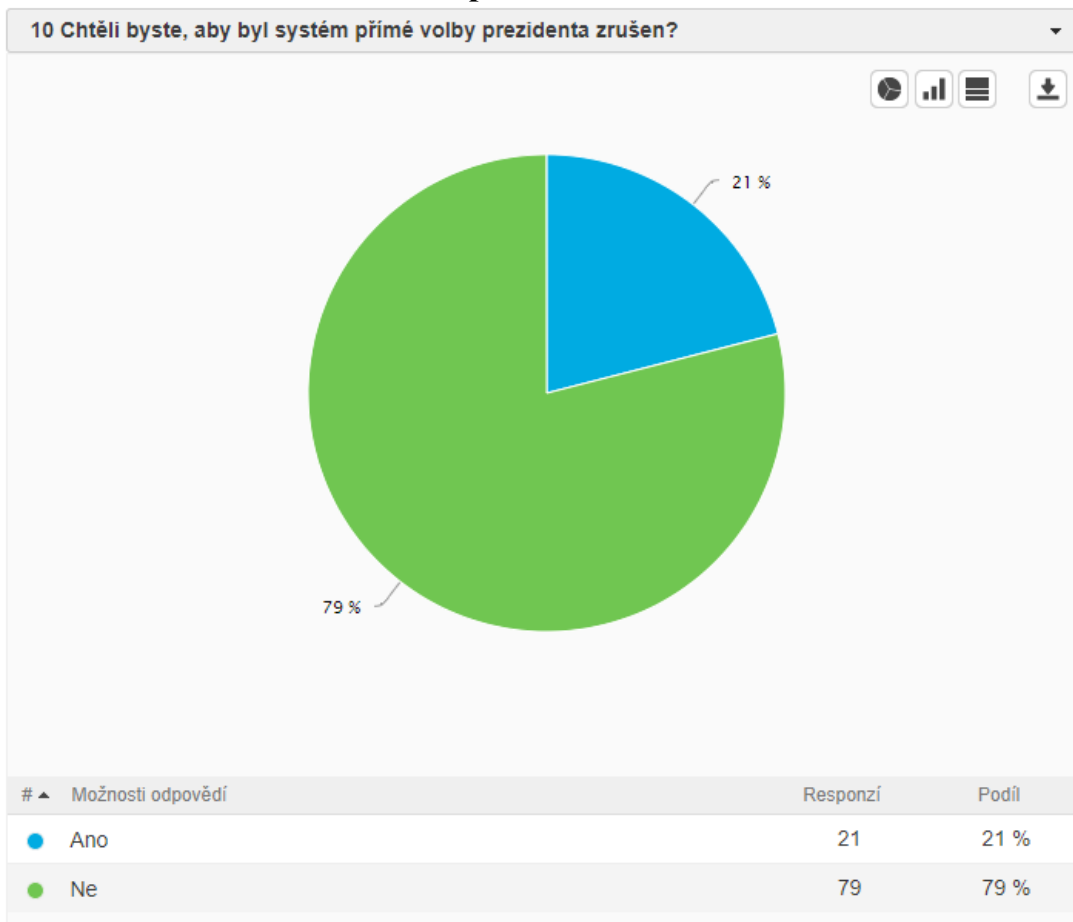
Obrázek č. 8 - Struktura odpovědí na otázku č. 8

Obrázek č. 9 - Struktura odpovědí na otázku č. 9

Obrázek č. 10 - Struktura odpovědí na otázku č. 10

Příloha č. 2 – Tabulky

Tabulka č. 1 – Seznam otázek a odpovědí v dotazníkovém šetření

Č.	Otázka	Odpovědi
1	Pohlaví	<ul style="list-style-type: none"> • Muž • Žena
2	Věk	<ul style="list-style-type: none"> • 18-20 let • 21-25 let • 26-30 let • 31-35 let • 36 a více let
3	Nejvyšší dosažené vzdělání	<ul style="list-style-type: none"> • Základní • Střední s maturitou • Střední bez maturity • Vyšší odborné • Vysokoškolské
4	Souhlasíte s tím, aby prezident republiky byl volen přímo občany?	<ul style="list-style-type: none"> • Souhlasím • Nesouhlasím
5	Je podle Vás současný systém prezidentských voleb spravedlivý?	<ul style="list-style-type: none"> • Ano • Ne

6	Jste spokojeni s posledním výsledkem prezidentských voleb?	<ul style="list-style-type: none"> • Ano • Ne
7	Volili jste v posledních prezidentských volbách?	<ul style="list-style-type: none"> • Ano • Ne
8	Má podle Vašeho názoru silnější postavení prezident nebo předseda vlády?	<ul style="list-style-type: none"> • Prezident • Předseda vlády
9	Myslíte si, že zavedení přímé volby prezidenta přineslo i jeho silnější postavení?	<ul style="list-style-type: none"> • Ano • Ne
10	Chtěli byste, aby byl systém přímé volby prezidenta zrušen?	<ul style="list-style-type: none"> • Ano • Ne